

45 Ba

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Δ. ΜΠΕΛΙΑΕΦ

Καθηγητοῦ Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας Μόσχας

ΠΕΡΙ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ.

ΕΚ ΤΟΥ ΡΩΣΣΙΚΟΥ

ὑπὸ

ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΘΕΟΦΙΛΟΥ ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ,

Διδασκάλου τῆς Θεολογίας καὶ Βοηθοῦ τοῦ Ἐπόπτου
τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Σεμιναρίου Πετροπόλεως.

(Ἰδίαις δαπάναις)

« Ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν,
ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς
πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς
οἰκείους τῆς πίστεως » (Γα-
λάτ. 6, 10).

Φυλλάδιον Α'.

ΕΝ ΠΕΤΡΟΥΠΟΛΕΙ.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀγιωτάτης Διοικούσης Συνόδου
πασῶν τῶν Ρωσσιῶν.

1896.

118

Ἀγγελίαι ἐκδόσεων ἐπὶ φιλανθρωπικῷ σκοπῷ.

Ἐφιέμενος τὸ ἐπ' ἐμοὶ νὰ συντελέσω κατ' ἐλάχιστον εἰς ἀναζωπύρησιν τοῦ ἠθικοθρησκευτικοῦ τῶν ὁμογενῶν μου αἰσθήματος, τοῦ μονονουχὶ ψυχομένου καὶ καταπίπτοντος ἔνεκα τοῦ νῦν πανταχοῦ, ὡς μὴ ὤφειλε, ἐπιπολάζοντος ψυχολέθρου πνεύματος τοῦ ὕλισμοῦ, ἔκρινα λίαν τελεσφόρον ἐπὶ τούτῳ τὴν ἐκ τοῦ Ῥωσικοῦ εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς διάλεκτον μετάφρασιν τοῦ συγγράμματος, τοῦ φιλοπονηθέντος ὑπὸ τοῦ ἀοιδίου ἐπισκόπου Σαμάρων Εὐσεβίου ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν: «Παρηγορία ἐν θλίψει καὶ ἀσθενείᾳ», ἵνα τὸ εὐσεβὲς τοῦτο πόνημα, τὸ πλήρες ἀναγνωσμάτων παρηγορητικῶν ἅμα καὶ ἐποικοδομητικῶν, πρόχειρον γένηται καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ γλώσσῃ.

Εὐελπὶς δὲ εἰμὶ, ὅτι πάντες οἱ φιλόμουσοι ὁμογενεῖς καὶ ζηλωταὶ καθόλου τῶν καλῶν ἔργων θέλουσι προθυμηθῇ ἀσμένως νὰ ὑποστηρίξωσι διὰ τῆς χρηματικῆς συνδρομῆς τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἐποικοδομητικοῦ τούτου βιβλίου, ἐὰν μάλιστα λάβωσιν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἐκδοσις αὐτοῦ γίνεται πρὸς τῷ εἰρημένῳ καὶ ἐπὶ φιλανθρωπικῷ σκοπῷ. Τὸ ὑπολειφθησόμενον δηλονότι χρηματικὸν ποσὸν ἐκ τῶν συναχθησομένων συνδρομῶν μετὰ τὴν ἐξόφλησιν τῶν διὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου δαπανῶν, διαιρεθὲν εἰς τρία μέρη θέλει δωρηθῇ τὸ μὲν, τῇ ἐν Χάλκῃ «Θεολογικῇ Σχολῇ» τῆς τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας, τὸ δὲ, τῇ ἐν ἐπαρχίᾳ Καισαρείας «Ἱερατικῇ Σχολῇ», τὸ δὲ, τῷ «Συλλόγῳ Ἀναπλάσεως».

Ὡς παράρτημα δὲ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγράμματος ἐπισυνάπτεται «Συλλογὴ Παρέργων» ἦτοι: α) Λόγοι τρεῖς τοῦ Σ. Ἀρχιεπισκόπου Χαρκόβου Ἀμβροσίου· β) Λόγος τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κ. Ἰ. Ἰ. Μαλισέβσκη· γ) Λόγος τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κ. Β. Θ. Πεβνίτσκη· δ) Ἀρχαιολογικὸν σκιαγραφημὰ περὶ ἐορτασμοῦ τοῦ νέου ἔτους· ε) Ἡ πραγματικότης τοῦ θανάτου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Μ. Μουρετόβα)· ζ) Ἡ θρησκευτικότης βάσις καὶ ἔρεισμα τῆς ἠθικότητος (Α. Γουσέβου).

Τὸ ὅλον βιβλίον, ἐκτετυπωμένον ἐπὶ καλοῦ χάρτου μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς καὶ φιλοκαλίας, τιμᾶται μετὰ τοῦ παραρτήματος μὲν φράγκων χρυσῶν Πέντε (5), ἰδίᾳ δὲ ἕκαστον φράγκων χρυσῶν Τριῶν (3).

ΠΕΡΙ ΕΝΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΓΚΥΚΛΙΩ ΤΟΥ ΠΑΠΑ ΛΕΟΝΤΟΣ ΙΓ'.

«Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς συμφωνίας, ὡς καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ εὐαγγελίου, ἡ ἐποχή, ἣν ἡμεῖς βιοῦμεν, φαίνεται ἰδίᾳ εὐμενῆς ἐκ τούτου, ὅτι ἐν ταῖς διανοίαις μετ' ἰδιαζούσης δυνάμεως ζῇ ἡ συνείδησις τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀδελφώσεως, καὶ οὐδέποτε ἐν οὐδενὶ αἰῶνι ὁ ἄνθρωπος ἔτεινε μετὰ τοσαύτης σπουδῆς πρὸς τοῦτο, ὅπως γνῶ τοὺς ὁμοίους αὐτῷ καὶ ἔλθῃ ἀρωγὸς αὐτοῖς. Οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὰ ἀτμόπλοια μετ' ἀπιθάνου ταχύτητος διατρέχουσι τὰς ἀπεράντους ἀποστάσεις ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, παρέχοντα μέσα ἀνεκτίμητα οὐ μόνον διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τὰς τῶν σοφῶν ἐρεῦνας, ἀλλὰ καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν ἡλίου.»

Οὕτω λέγει ὁ Πάπας ἐν κατακλειδί τῆς ὑφ' ἡμῶν θεωρουμένης ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς. Ἀληθῶς, ἀμφιβάλλω, εἰ ὑπῆρχεν ἄλλη ἐποχή, ὅτε ἡ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κίνησις πρὸς συγκοινωνίαν ἐξεφράζετο οὕτω

ποικιλοτρόπως, καὶ ἐξετείνεται οὕτως εὐρέως, ὥς ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν· καὶ ἤδη ἄνευ πάσης ἀμφιβολίας, ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὐδέποτε εἶχον τόσῳ εὐχερῇ, κατάλληλα, σχεδὸν θαυμάσια μέσα πρὸς ταχύπτερον μετακίνησιν ἑαυτῶν, τῶν λόγων ἑαυτῶν καὶ πάντων τῶν δυνατῶν προϊόντων τῆς φύσεως καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἐνεργείας, καὶ πρὸς ἐπιμιξίαν μετὰ τῶν ἀπωτάτων περάτων τῆς γῆς.

Ἡ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον καὶ αἰείποτε τὰ μὲν τῶν ἐθνῶν προσφκείουν μετὰ τῶν δὲ, νῦν ὅμως ἐξόχως, βελτιωθεισῶν τῶν ὁδῶν τῆς συγκοινωνίας: εἰς τὰς παγκοσμίους ἐκθέσεις καὶ τὰς διεθνεῖς συνελεύσεις συνέρχονται ἄνθρωποι πάσης ἐθνικότητος ἐκ τῶν ἀπωτάτων χωρῶν· τὰ ὁμόφυλα, ἀλλὰ πολιτικῶς διεζευγμένα ἀπ' ἀλλήλων ἔθνη ἤρξαντο ζωηρότερον συναισθανόμενα τὴν ἐξ αἵματος συγγένειαν ἀλλήλων καὶ τείνοντα πρὸς συγκέντρωσιν. Οὕτως οὐ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἐτελέσθη ἡ συγκέντρωσις τῆς Ἰταλίας, εἴτα τῆς Γερμανίας, καὶ ἀφυπνίσθη ἡ πρὸς συγκέντρωσιν τάσις ἐν ταῖς Σλαβικαῖς φυλαῖς.

Ἡ σύγχρονος κίνησις πρὸς ἀμοιβαίαν κοινωνίαν καὶ ἑνώσιν, ἀναφανεῖσα ἐν πάσαις ταῖς τοῦ βίου σφαίραις, ἤψατο καὶ τοῦ βίου τοῦ θρησκευτικοῦ, τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ. Οὕτω, κατὰ τὴν φθίνουσαν ἐκστονταετηρίδα ἦσαν ἀπόπειραι, καίπερ ἀσθενεῖς καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος, πρὸς προσέγγισιν καὶ ἑνώσιν τῆς ἐπισκοπικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀγγλίας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου ἐκκλησίας καὶ οὐ περαιτέρω, ἢ ἐν τέλει τοῦ παρελθόντος

ἔτους κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνέλευσιν ἐν Norwich κατ' ἑκτασιν ἐθεωρήθη τὸ ζήτημα περὶ τοῦ: μετὰ ποίας ἐκκλησίας ὀφείλει ἐνωθῆναι ἅπασα ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία—μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς, ἢ μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς. Εἵτα ἐφίενται οἱ Παλαιοκαθολικοὶ προσεγγίσεως, ἴσως δὲ καὶ ἐνώσεως μετὰ τῆς Ἀνατολικῆς ἐκκλησίας. Τέλος πρὸ τῶν ὁμμάτων ἡμῶν συνετελέσθη τὸ οὐδέποτε συμβὰν καὶ δὴ σχεδὸν ἀδύνατον γεγονὸς τῆς πρὸς συγκέντρωσιν θρησκευτικῆς κινήσεως ἐν εἴδει παγκοσμίου συνελεύσεως τῶν ἀντιπροσώπων τῶν θρησκειῶν ἐν Σικάγῳ κατὰ τὴν παγκόσμιον τοῦ Κολόμβου ἑκθεσιν τὸ 1893 ἔτος. Ἐν αὐτῇ τῇ ἀξίᾳ θαυμασμοῦ συνελεύσει, ἥτις διὰ τὸ ἀσύνηθες αὐτῆς σχεδὸν δύναται κληθῆναι ὄγδοον θαῦμα τοῦ κόσμου, συμπαρακάθηντο, ἐν εἰρήνῃ συνδιελέγοντο, καὶ ἀνσμφισβητήτως προὔκρηυττον ἀπὸ καθέδρας τὰς θρησκευτικὰς αὐτῶν δοξασίας ὁ Ἑλλήν Ὁρθόδοξος ἐπίσκοπος, οἱ Λατῖνοι ἐπίσκοποι καὶ (πατέρες) ἱερεῖς, οἱ Ἀγγλικοὶ ἐπίσκοποι καὶ ἱερεῖς, οἱ Λουθηρανοὶ καὶ τῆς μεταρρυθμίσεως pastores, οἱ διδάσκαλοι τῶν ποικίλων Προτεσταντικῶν αἱρέσεων, οἱ Ἑβραῖοι ῥαββῖνοι, οἱ Βουδδισταὶ θύται (μπόνζοι), οἱ Ὀθωμανοὶ μουλλάδες, οἱ τῆς Ἰνδίας θύται τοῦ Brahmā καὶ οἱ λοιποί. Ἀληθές, ὅτι αὕτη ἡ συνέλευσις εἰς οὐδὲν ἤγαγε πρακτικὸν ἀποτέλεσμα, ἀλλ' ἤδη αὕτη ἡ ἐπίνοια τοῦ συγκροτῆσαι τοιαύτην συνέλευσιν δείκνυσιν, ὅτι οἱ συγκαλέσαντες αὐτὴν ἐπεχείρησαν τὸ ἔργον τοῦτο οὐχὶ ἄνευ λόγου πρὸς τὴν ἐν ταῖς

ἡμέραις ἡμῶν ἀφροπνισθεῖσαν ἐπιθύμησιν τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀδελφικὴν κοινωνίαν καὶ ἔνωσιν. Ἔτι μᾶλλον σημειωτέον ἐστὶ τοῦτο, ὅτι ἡ συνέλευσις ἀληθῶς συνεκροτήθη, καὶ δὴ ἦν αὕτη λίαν πολυάνθρωπος.

Τοῦτο δείκνυσιν, ὅτι οἱ τῶν διαφόρων θρησκειῶν λάτρεις ἡσσόν εἰσιν ἐχθρικοὶ πρὸς ἀλλήλους, ἢ ὥς εἰώθασιν οἶεσθαι, καὶ ὅτι ἡ ἐνεστῶσα ἐποχὴ ἰδίᾳ ἐστὶν εὐμενῆς πρὸς σύστασιν φιλειρηνικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων θρησκειῶν καὶ πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ μεταξὺ τῶν ἀλλοθρήσκων ἐθνῶν.

Ἄλλ' εἰ καὶ ἡ συνέλευσις τῶν ἀντιπροσώπων τῶν θρησκειῶν κατὰ τὴν τοῦ Κολόμβου ἔκθεσιν παρίσταται, οὕτως εἰπεῖν, ὥς ἐναργεστάτη ἔκφανσις τῆς πρὸς συγκέντρωσιν κινήσεως τῆς ἐποχῆς ἡμῶν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου, ἐν τούτοις τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐπισπᾶται νῦν οὐχὶ ἡ ἐφ' ἡμέρος καὶ ἤδη σχεδὸν ἐπιλησθεῖσα συνέλευσις τῶν θρησκειῶν, ἀλλ' ἑτέρα, ἔτι νεωτέρα, ἀπόπειρα πρὸς ἔνωσιν τῶν ἀπ' ἀλλήλων κεχωρισμένων θρησκειῶν καὶ ὁμολογιῶν, ἡ κληῖσις λέγω τοῦ Πάπα Λέοντος ΙΓ', ἡ ἀπευθυνθεῖσα πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας καὶ τὰ ἔθνη, καὶ προσκαλοῦσα πάντας τοὺς λαοὺς ἐνωθῆναι εἰς μίαν κοινότητα συμφώνως πιστευόντων ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα.

Βεβαίως ἡ τοιαύτη πρόσκλησις πρᾶγμα οὐ καινόν· οἱ Πάπαι ἐπὶ ὀλόκληρον χιλιάδα ἐτῶν οὐδέποτε ἀπώλεσαν τὴν ἐλπίδα τοῦ συνενῶσαι μετὰ τῆς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολήν, καὶ ἅμα

ὥς παρουσιάζοντο εὐνοϊκαὶ περιστάσεις, ἐχρῶντο αὐτοὶ πάσῃ τῇ δυνάτῃ σπουδῇ πρὸς πραγμάτων τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ ἐλπίδων αὐτῶν. Ἐν τούτοις, ἡ τοῦ Πάπα Δέοντος ΙΓ'. κλήσις πρὸς ἔνωσιν ἔχει σπουδαίαν ἰδιότητα: οἱ προηγούμενοι Πάπαι ἐφίεντο συνενῶσαι μετὰ τῆς ἑαυτῶν ἐκκλησίας μόνον τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, ἥτις οὐ τρέφει ἔχθραν πρὸς τὴν Λατινικὴν ἐκκλησίαν καὶ ἀφίσταται ἀπ' αὐτῆς οὐχὶ πολὺ μακρὰν ἐν τοῖς δόγμασι καὶ ἐν ταῖς τελεταῖς αὐτῆς, ἀλλ' αὐτοὶ ἐστεροῦντο τοῦ θάρρους, ὅπως ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ θρόνου αὐτῶν καλῶσι καὶ ἅπαντα τὸν Προτεσταντικὸν κόσμον προσκυνῆσαι τῷ ὑποποδίῳ αὐτοῦ τοῦ θρόνου. Οἱ Προτεστάνται ὅμως μετὰ τοιαύτης ἰσχυρᾶς καὶ μὴ κρυπτομένης κακεντρεχείας προσφέρονται πρὸς τὸν Πάπαν καὶ πρὸς τὴν Λατινικὴν ἐκκλησίαν, καὶ τόσῳ μακρὰν ἀφίστανται ἐν τῇ πίστει καὶ ταῖς τελεταῖς αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Λατινισμοῦ, ὥστε τὸ καλεῖν αὐτοὺς πρὸς ἔνωσιν μετὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας δηλοῖ ἀπολλύναι μόνον λόγους. Ὁ Πάπας Λέων ΙΓ': εὐρέθη τολμηρότερος καὶ ἀποφασιστικώτερος πάντων τῶν προκατόχων αὐτοῦ: αὐτὸς καλεῖ οὐ μόνον τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολήν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Προτεστάντας πασῶν τῶν ὁμολογιῶν ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς ἐκκλησίας καὶ αὐτὸν κεφαλὴν ἑαυτῶν ὁμολογῆσαι. Ἀλλ' ἡ τόλμη τῆς τοῦ Πάπα προσκλήσεως καὶ τὸ τεράστιον τῶν βουλῶν αὐτοῦ ἔτι μᾶλλον αὐξήσουσι πρὸ τῶν ὁμμάτων ἡμῶν, μαθόντων, πρὸς τίνα σκοπὸν ὁ Πάπας καλεῖ πάντας τοὺς Χριστιανοὺς συγ-

κεντρωθῆναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Αὐτὸς οἶονεῖ οὕτω λέγει: «Ἐὰν πάντες οἱ Καθολικοὶ, πάντες οἱ Ὀρθόδοξοι καὶ πάντες οἱ Προτεστάνται συνενωθῶσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν μου, τότε ἀποτελεσθήσονται περίπου πενταχισμῦραι μυριάδες (=500 μυλλιούνια) ἀνθρώπων. Οὐδεὶς παγκόσμιος κατακτητὴς εἶχε ὑπὸ τὴν διάθεσιν αὐτοῦ οὐδὲ μικρὰν μερίδα τοῦ τόσῳ τεραστίου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων. Δυνάμει τοιούτου συνηνωμένου πλήθους ἡμεῖς κυριεύσομεν ἅπαντα τὸν κόσμον. Πάντας τοὺς ἀνθισταμένους ἡμῖν, ἐὰν μόνον τοιοῦτοι τολμηταὶ εὐρεθῶσιν, ἐκμηδενίσομεν, σαρῶσομεν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς. Εἴτα ἐγερθησόμεθα κατὰ τοῦ ἀλλοθρήσκου κόσμου. Ἀληθές, ὅτι ἐν αὐτῷ δυνατὸν ἀριθμῆσαι ὑπὲρ τὰς δεκαχισμυρίας μυριάδας (=1000 μυλλιούνια) ἀνθρώπων· ἐν τούτοις αὐτὸς ἀδυνατεῖ ποιῆσαι ἡμῖν σπουδαίαν ἀντίστασιν. Αὐτὸς (ὁ κόσμος) ἀνίσχυρός ἐστιν, ἅτε μὴ ἔχων ἄσκησιν (μόρφωσιν), καὶ διαιρεῖται εἰς πληθὺν ἐχθρικῶν πρὸς ἄλληλα καὶ καταστρεφόντων ἄλληλα συστημάτων. Αὐτὸς οὔτε οὐσιῶδες ὁρατὸν κέντρον ἔχει, οὔτε πνευματικὴν ἀρχήν, ἅπερ δύναιντο συναγαγεῖν τὰς διεσπαρμένας κατὰ πρόσωπον τῆς γῆς φυλάς. Τοὺς Ἐθνικοὺς, τοὺς Ὀθωμανοὺς, τοὺς Ἰουδαίους,—πάντας ἐπιστρέψομεν εἰς τὴν Καθολικὴν πίστιν· καὶ τότε ἐκπληρωθήσονται οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ: «καὶ ἔσται μία ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν». «Μία ποίμνη—ἅπαντα τὰ ἔθνη, εἷς δὲ ποιμήν—ἐγὼ ὁ Πάπας Ρώμης».

Καὶ τίς φιλεῖ τὰς τοιαύτας βουλὰς; Τίς οὐ μόνον

τρέφει αὐτάς ἐν τῇ καρδίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἀνακηρύττει αὐτάς πανδημεῖ, παγκοσμίως ἀποτεινόμενος πρὸς πάντας τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰ ἔθνη τῆς γῆς. Οὐχὶ Γρηγόριος ὁ Ζ΄., ὁ Γιλδεβράνδος, οὐχὶ Ἰννοκέντιος ὁ Γ΄., ἢ ἄλλος τις τοῦ μεσαίωνος Πάπας, οἵτινες προσεφέροντο πρὸς τοὺς βασιλεῖς, ὥς οἱ κύριοι πρὸς τοὺς δούλους, οἵτινες διὰ τὴν παρακοὴν τοῦ θελήματος αὐτῶν εἶχον τὴν ἰσχὺν ἀφορίζειν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ὁλόκληρα βασίλεια, οἵτινες σχεδὸν ἐνὶ νεύματι τῆς χειρὸς ἀνεκίνουν ἀναριθμήτους στρατοὺς σταυροφόρων, καὶ αὐτοὶ οἱ σταυροφόροι μετὰ χαρᾶς ἐπορεύοντο εἰς τὴν μακρὰν κειμένην Παλαιστίνην πρὸς ἐπικίνδυνον ἀγῶνα πρὸς τοὺς φοβεροὺς τότε καὶ ἰσχυροὺς Τούρκους. Οὐχί. Οὕτω λέγει ὁ Πάπας Λέων ΙΓ΄., ὁ τοῦ Βατικανοῦ δεσμώτης, ὅπερ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ οὐ δεικνῶσι σεβασμὸν ἐπιτηδεις καὶ αὐθαδῶς ἀντενεργοῦσιν αἱ κυβερνήσεις, καὶ δὴ οἱ λαοὶ ἐν καθολικαῖς χώραις, οὐπερ ἐν ταύταις δὴ ταῖς χώραις εὐρεθήσονται ἄπειροι ἐχθροὶ, προσφερόμενοι πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸν κλῆρον αὐτοῦ καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ὅτε μὲν μετὰ προσβλητικῆς περιφρονήσεως ἢ καταφρονήσεως, ὅτε δὲ μετὰ κακεντρεχῶν ἐμπαιγμῶν καὶ θρασειῶν ὕβρεων, καὶ ἐκδιδόντες νόμους βαρεῖς διὰ τὸν κλῆρον καὶ τὰ μοναχικὰ τάγματα, ὥς ἐπὶ πολλὰ ἔτη οὐκ ἐφαίνετο ἐν ταῖς ὁδοῖς «τῆς ἐαυτοῦ πόλεως», φοβούμενος, μὴ οἱ ἀγυιόπαιδες, οἱ παῖδες τῶν κεκαχωμένων ἐχθρῶν τοῦ Πάπα προπηλαχίσωσιν αὐτόν. Ὁ παπισμὸς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ

προτέρου ὕψους, καὶ ὅμως ὁ Πάπας θαρράλέως ἀπευθύνεται μετὰ λόγου πρὸς βασιλεῖς καὶ λαοὺς καὶ μετ' αὐτοπεποιθήσεως πάντας καλεῖ στήναι ὑπὸ τὴν σημαίαν αὐτοῦ. Ἦδη τοῦτο μόνον ἀκουσίως τὴν προσοχὴν στρέφει τοῖς τοῦ Πάπα λόγοις. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ γεννᾶται τὸ ζήτημα, μὴ τοῦτο φωνὴ ἐστὶ γίγαντος διανοίας καὶ πράξεως, ἢ κενοὶ λόγοι κενοῦ ὄνειροπόλου καὶ ἀνισχύρου φαντασιοκόπου;

Τὴν πρόσκλησιν αὐτοῦ πρὸς ἔνωσιν πάντων τῶν λαῶν περὶ τὸν παπικὸν θρόνον Δέων ὁ ΙΓ'. ἀπεφήνατο ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ, τῇ ἐκδοθείσῃ τὴν 20-ὴν Ἰουνίου 1894 ἔτους ἐπὶ τῇ ἐπομένῃ αἰτίᾳ:

Κατὰ τὸ 1893 ἔτος συνεπληρώθησαν 50 ἔτη τῆς ἐν τῷ βαθμῷ ἐπισκόπου διακονίας τοῦ Πάπα. Αὐτόδηλον, ὅτι ἡ Λατινικὴ ἐκκλησία μετὰ μεγάλης πανηγυρικότητος ἐώρτασε τὸ ἡμιαιώνιον Ἰωβηλαῖον τῆς κεφαλῆς αὐτῆς. Αἱ πανηγυρικαὶ καὶ θορυβώδεις ἐκδηλώσεις ὑπακοῆς καὶ σεβασμοῦ, ἀγάπης καὶ ἀφοσιώσεως, αἱ ἐκφραστῆσαι ὑπὸ τῶν Λατίνων τῷ Πάπα ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ αὐτοῦ, λίαν συνεκίνησαν καὶ ἐχαροποίησαν τὸν Πάπαν. Ἐν τῇ ὁρμῇ τῆς κατασχούσης αὐτὸν χαρᾶς ὁ Πάπας συνέταξε καὶ ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον, ἣτις ὡς ἐκ τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς κλητέα ἐγκύκλιος περὶ ἐνώσεως τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ὅλων τῶν λαῶν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πάπα.

Ὑπομνήσας ἐν ἀρχῇ τῆς ἐγκυκλίου περὶ τοῦ πολυαρίθμου καὶ τῆς ποικιλίας τῶν διαδηλώσεων τῆς ἀφοσιώσεως, ἐκφράσας ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ταύτῃ τὴν χαρὰν

αὐτοῦ, καὶ ἀνακοινώσας τὰ ζητήματα τοῦ λειτουργήματος αὐτοῦ, ὁ Πάπας ποιεῖ εἶτα τὴν ἐξῆς χαρακτηριστικὴν διασάφησιν: «Ἀλλὰ πρὸς πλήρη καὶ ἀκέραιον παρηγορίαν ἔτι πολλὰ ἔλειπον, διότι ἐν αὐταῖς ταύταις ταῖς διαδηλώσεσι χαρᾶς καὶ σεβασμοῦ τοῦ λαοῦ, τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἐταράττετο ὑπὸ τοῦ στοχασμοῦ, ὅτι ἔτι ὑπάρχει τεράστιον πλῆθος ἀνθρώπων, οἵτινες ὑπελείφθησαν ξένοι ἀπ' αὐτῆς τῆς ὁμοθύμου κινήσεως τῶν Καθολικῶν, τὸ μὲν, διότι αὐτοὶ ὅλως ἀγνοοῦσι τὴν εὐαγγελικὴν σοφίαν, τὸ δὲ, διότι, καί-περ μεμυημένοι εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν, διατελοῦσιν ἀποκεχωρισμένοι ἀπὸ τῆς καθολικῆς πίστεως. Ὑπὸ τούτου τοῦ πράγματος ἡμεῖς βαρέως ἐταράχθημεν καὶ ταρασσόμεθα: ἀδύνατον ἄνευ βαθέος αἰσθήματος θλίψεως στοχάζεσθαι περὶ ταύτης τῆς μερίδος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἥτις πρὸ πολλοῦ ἀπέκλινεν ἀφ' ἡμῶν, εἰσελθοῦσα εἰς ψευδῆ ὁδόν».

Τὸν Πάπαν ἐπείκρανεν ἡ σκέψις περὶ τούτου, ὅτι συγχαρητήρια προσήνεγκεν αὐτῷ μόνη ἡ Δατινικὴ ἐκκλησία, ἥτις, εἰ καὶ μεγάλη, ἀποτελεῖ ἐν τούτοις τὸ ἔβδομον σχεδὸν μέρος πάντων τῶν κατοίκων τῆς γῆϊνου σφαίρας. Ἀλλὰ ποῦ τὰ ἄλλα ἔξ ἑβδομα αὐτῶν; Φεῦ! ἐκ τούτου τοῦ ἀναριθμήτου πλῆθους ἀνθρώπων οὐδεὶς παρεγένετο εἰς προσκύνησιν τοῦ Πάπα, οὐδεὶς ἔπεμψεν αὐτῷ συγχαρητήρια. Ὁλόκληροι δεκακισμύριαι μυριάδες (= χίλια μιλλιούνια) ἀνθρώπων, —οἱ ἐθνικοὶ καὶ οἱ ὀθωμανοί, —οὐδὲ ἤκουσαν περὶ τοῦ Ἰωβηλαίου τοῦ Πάπα, ναὶ καὶ ἀγνοοῦσιν ὅλως, ὅτι ὑπάρχει

Πάπας ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι αὐτὸς ζῇ ἐν Ρώμῃ, ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ μόνον τῶν Λατίνων, ἐφίεται ὅμως, ὅπως ἡ ἡ κεφαλὴ ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, καὶ κλαίει ἐπὶ τούτῳ, ὅτι ἀναρίθμητοι λαοὶ καὶ φυλαὶ ὅλως ἀγνοοῦσιν αὐτόν. Ἀλλὰ τί λεκτέον περὶ τῶν ἀμαθῶν καὶ ψευδῶς πιστευόντων ἐθνικῶν καὶ ὀθωμανῶν;—οὐδὲ οἱ χριστιανοὶ εἰσὶ λατῖνοι: Μύριαι μυριάδες (= ἑκατὸν μυλλιούνια) Ὁρθοδόξων, μύριαι μυριάδες (= ἑκατὸν μυλλιούνια) Προτεσταντῶν, εἰ καὶ γινώσκουσιν, ὅτι ἐν Ρώμῃ ὑπάρχει Πάπας, ἄλλοι δὲ ἤκουσαν καὶ περὶ τοῦ Ἰωβηλαίου αὐτοῦ, οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν συνεχάρη αὐτῷ. Ἄπαντα ταῦτα ὁ Πάπας γινώσκει, καὶ ἰδοὺ αὐτὸ τὸ πλήρωμα τοῦ συναισθήματος, τοῦ ἐκφρασθέντος αὐτῷ ὑπὸ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀπέβη αὐτῷ ποτήριον, καίπερ γλυκὺ, πεφαρμακευμένον ὅμως ὑπὸ πικροῦ δηλητηρίου.

Πρὸς τί δὲ ἐν τούτοις ὁ Πάπας οὐκ ἀρκεῖται τῇ τιμῇ, τῇ ἐκδηλωθείσῃ αὐτῷ ὑπὸ τῶν Λατίνων ἐπὶ τῷ Ἰωβηλαίῳ αὐτοῦ; Δῆλον ὅτι καὶ αὕτη ἡ τιμὴ ἐστὶ τόσῳ μεγάλη, ὥστε ὁ τυχὼν ἐκ τῶν κραταιῶν αὐτοκρατόρων δύναται φθονῆσαι τῷ Πάπα.

Τίνος ἔτι αὐτὸς στερεῖται;

ὑποτίθεμεν, ὅτι ἡ κυριωτάτη πηγὴ τῆς μὴ εὐχαριστήσεως τοῦ Πάπα ἐμπεριέχεται ἐν ἐκείνῃ τῇ ιδιότητι τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως, ἥτις,—εἴτε ὁ ἄνθρωπος πορεύεται τὴν ὁδὸν τοῦ ἀγαθοῦ, εἴτε τὴν ὁδὸν τοῦ κακοῦ,—κινεῖ τὸν ἄνθρωπον πορεύεσθαι ἀεὶ περαιτέρω. Οὕτως, ὁ ἄνθρωπος, ὁ βεβυθισμέ-

νος εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐπαυ-
ξάνει τὰς γνώσεις ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσῳ μᾶλλον πλουτίζε-
ται ὑπ' αὐτῶν, τόσῳ ἥττον αὐταὶ ἱκανοποιοῦσιν αὐ-
τὸν, τόσῳ εὐρύτερον ἀπομακρύνονται πρὸ τῶν ὁμμά-
των αὐτοῦ τὰ ὅρια τοῦ ἀγνώστου, καὶ τόσῳ μᾶλλον
ἀσήμενον παρίσταται αὐτῷ τὸ μέτρον τοῦ γνωσθέν-
τος. Οὕτως, ὁ εὐτυχὴς κατακτητὴς, ἀράμενος νίκας
τινας, ὑποτάξας δύο ἢ τρία ἔθνη, οὐκ ἐπέχει ἑαυ-
τὸν ἐν τῇ νικηφόρῳ πορείᾳ, ἀλλὰ βουλεύεται ὑποτά-
ξαι ἄλλα ἔτι βασιλεία, ὑποτάξας δὲ αὐτὰ φαντάζεται
κυριεῦσαι ἅπαντα τὰ βασιλεία, ἅπαντα τὸν κόσμον,
ἵνα μόνος κυριαρχῇ ἐφ' ὅλης τῆς οἰκουμένης.

Εἰ συνέβαινε τὸ ἐναντίον: εἰ ἅπαντα τὰ ἔθνη ὡμο-
λόγουν τὸν Πάπαν κεφαλὴν ἑαυτῶν, τότε ἄρά γε ἦν
ἂν αὐτὸς ἐντελῶς ἀρχούμενος; Διστάζω. Μᾶλλον, ὡς
εἷς τῶν μεγάλων κατακτητῶν τῆς ἀρχαιότητος, αὐτὸς
ἔλεγεν ἂν ἐν τῇ καρδίᾳ: «Ἀναβήσομαι εἰς τὸν οὐ-
ρανόν, ὑπὲρ τὰ ἄστρα τοῦ Θεοῦ ἀναβιβάσω τὸν ἐμὸν
θρόνον». Ὁ Πάπας καὶ δὴ νῦν λέγει: «Ἐπειδὴ
ἡμεῖς κατέχομεν ἐπὶ γῆς τὸν τόπον τοῦ Παντοδυνά-
μου Θεοῦ διὰ τοῦτο τοῦτο παρέχει ἡμῖν ἀπο-
χρῶντας λόγους χρῆσθαι πᾶσι τοῖς μέσοις, ὅπως πάν-
τας τοὺς λαοὺς καλέσωμεν καὶ ἐπαγάγωμεν εἰς τὴν
ἐνότητα τῆς θείας πίστεως». Εἰ ὁ Πάπας ὑποτίθη-
σιν ἑαυτὸν ἀντιπρόσωπον τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ
ἐπὶ γῆς, τότε ἄρά γε δύναται αὐτὸς ἀρκεῖσθαι τῇ
ὑποταγῇ μόνον μερίδος τινὸς ἀνθρώπων; Τὸν Παντο-
δύναμον Θεὸν γινώσκουσι καὶ σέβονται πάντες οἱ λαοί.

καὶ τὸν Πάπαν πάντες οἱ λαοὶ ὀφείλουσι γινώσκειν καὶ σέβεσθαι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ μέγα πλῆθος λαῶν ἀγνοοῦσι τὸν Πάπαν καὶ ἀνυπότακτοὶ εἰσιν αὐτῷ, διὰ τοῦτο τὸ πρᾶγμα τοῦτο βαρέως ταράσσει καὶ πικραίνει τὸν Πάπαν. Ἐν τούτοις ἡ λύπη οὐκ ἤγαγεν αὐτὸν μέχρις ἀθυμίας καὶ ἀναλγησίας. Τοῦ ὀγδοηκονταπενταετοῦς τούτου πρεσβύτου, τοῦ ἱσταμένου ἤδη παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, οὐκ ἐξησθένησαν ἐκ πάρακμῆς αἱ χεῖρες, ἀλλὰ τοῦναντίον αὐτὸς μετὰ νεανικῆς ὀρμῆς, μετὰ σταθερᾶς ἀποφασιστικότητος, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν μετὰ ἀκραδάντου πίστεως εἰς τὴν ὀρθότητα τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν πρόοδον αὐτοῦ ἀνακοινοῖ παντὶ τῷ κόσμῳ, ὅτι αὐτὸς χρήσεται πᾶσι τοῖς μέσοις, ὅπως πάντας καλέσῃ καὶ ἐπισπάζεται πρὸς ἑαυτόν.

Ἐν ἐκ τούτων τῶν μέσων παρίσταται καὶ αὕτη ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ Πάπα, ὅτι αὐτὸς χρήσεται αὐτοῖς. Τοιοῦτον δὲ μέσον ἐστὶ καὶ ἡ θεωρουμένη ἐγκύκλιος, ἥτοι «ἡ ἀποστολικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἀγιωτάτου αὐθέντου, τοῦ Θεῖα προνοΐα Πάπα Δέοντος ΙΓ'».

Ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ μετὰ τὰς εἰσαγωγικὰς σημειώσεις περὶ τοῦ Ἰωβηλαίου αὐτοῦ, ὁ Πάπας στρέφει τὸν λόγον αὐτοῦ πρὸ παντὸς πρὸς τὰ μὴ χριστιανικὰ ἔθνη, λέγων, ὅτι—ὥς πάντοτε, οὕτω καὶ νῦν—οἱ καθολικοὶ κήρυκες τοῦ εὐαγγελίου μετ' αὐταπαρνήσεως διαδιδούσιν ἐν μέσῳ αὐτῶν τὸ φῶς τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Εἶτα ὁ Πάπας ἀπευθύνεται

πρὸς τὰ χριστιανικὰ ἔθνη, ἅπερ, κατὰ τοὺς λόγους αὐτοῦ, ἐξέπεσον ἀπὸ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τὰς ἀνατολικάς, ἦτοι τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, αὐτὸς ἀποφαίνεται τὴν ἐλπίδα, ὅτι αὗται ταχέως ἐνωθήσονται μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ δῆθεν αἱ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας διαφοραὶ ἀσήμαντοί εἰσι, καὶ ἡ περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα ἐφ' ὅλης τῆς Ἐκκλησίας διδασκαλία, ἡ ἀποτελοῦσα τὸ κύριον σημεῖον τῆς διαφορᾶς, μαρτυρεῖται δῆθεν ὑπὸ γεγονότων τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρώτων αἰώνων.

Ὑποδείξας ἐφεξῆς, ὅτι νῦν δῆθεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ παρατηρεῖται συγκαταβατικὴ καὶ δὴ εὐνοϊκὴ σχέσις πρὸς τοὺς Καθολικοὺς, ὁ Πάπας πείθει πάντας τοὺς ἀνατολικοὺς χριστιανοὺς ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας.

Εἰπὼν δὲ ἐν γένει περὶ τῶν ἀνατολικῶν χριστιανῶν, ὁ Πάπας ἐν μέρει ἀποφαίνεται τινὰς αἰμυλίας ὡς πρὸς τοὺς Σλάβους. Περὶ Ρωσσίας καὶ Ρώσων ὁ Πάπας οὐδεμιᾶ λέξει μνηΐαν ποιεῖται, ἀλλ' ἀναμφίβολόν ἐστιν, ὅτι, ὁμιλῶν περὶ τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, αὐτὸς ἔχει ἐν νῷ καὶ τὴν Ρωσίαν. Μετὰ τὸν πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἀνατολὴν λόγον ὁ Πάπας ἀποτείνεται πρὸς τοὺς Προτεστάντας.

Σημειώσας τὰς κυρίας ἐλλείψεις τῆς ὁμολογίας τῶν Προτεстанτῶν, ὁ Πάπας πείθει αὐτοὺς ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ τοῦτο ὁ Πάπας ἀποτείνεται πρὸς τοὺς Λατίνους καὶ πείθει

αὐτοὺς, ὅπως μὴ βαρύνωνται ὑπὸ τῆς ἐξουσίας τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἄσμενοι ὑποτάσσονται αὐτῇ, ἐπειδὴ αὕτη οὐ καταχρᾶται τοῖς δικαιώμασι καὶ τῇ ἰσχύϊ αὐτῆς, εἰ καὶ νῦν πολλοὶ διάκεινται τῇ Ἐκκλησίᾳ μετὰ περιφρονήσεως, μίσους καὶ φθόνου, τὸ δὲ κράτος ἐπιβουλεύει τὰ δικαιώματα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὀλέθριος ὑφίσταται διαφωνία μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλος κίνδυνος κατὰ τῆς ἐνότητος, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Πάπα, ἐμπεριέχεται ἐν τῇ τῶν Μασσόνων ἀδελφότητι, ἣτις πανταχοῦ τείνει, ὅπως κατὰσχῃ τὴν ἀνωτέραν ἐξουσίαν, ἐχθρικῶς διάκειται τῷ Χριστιανισμῷ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἄγει εἰς τὸν Ἑθνισμόν. Ὁ Πάπας καλεῖ ἀποτινᾶσαι τὸν ἀνάξιον ζυγὸν ταύτης τῆς αἵρέσεως.

Εἰ αἱ Ἐκκλησίαι ἡνοῦντο μετὰ τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, εἰ συνετελεῖτο ἡ συμφωνία μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κράτους, καὶ ἐξεμηδενίζετο ἡ ἀδελφότης τῶν Μασσόνων (franc-maçon), τότε «πόσα», ἀναφωνεῖ ὁ Πάπας, «πραγματικὰ μέτρα πρὸς ἀγῶνα κατὰ τοῦ κακοῦ ἐπετεύχθησαν ἄν, καὶ οἷος ἦν ἄν ὁ τῶν ἀγαθῶν πλοῦτος!» «Ἡ Ἐκκλησία κατέσχευεν ἄν τὴν πρέπουσαν αὐτῇ τάξιν τιμῆς», καὶ «τοῦτο ἐπήνεγκεν ἄν ἰδίαν εὐημερίαν τοῖς κράτεσι». «Μεταξὺ τῶν ἐθνῶν παρήγετο ἄν ἐξαίρετος ἀμοιβαία συγκοινωνία, ἡ ἐφετὴ ἰδίᾳ νῦν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν φόβων τῶν μαχῶν. Τότε οἱ νῦν τεράστιοι ἐξοπλισμοί, οἱ ἐξαντλοῦντες τὰ βασίλεια καὶ τὰ ἔθνη καὶ ἀποβάντες ἀνύποιστον φορτίον, οὐκ ἄν ἦσαν ἀναγκαῖ-

οι, διότι τὴν φιλοδοξίαν, τὴν πλεονεξίαν, τὸ πνεῦμα τοῦ συναγωνισμοῦ—τὴν τριπλὴν ταύτην ἐστίαν, ὅπου ἡ μάχη εἶωθε φλέγεσθαι, οὐδέν δύναται ἀποσβέσαι κάλλιον, ἢ αἱ χριστιανικαὶ ἀρεταί, καὶ ἰδίᾳ ἡ δικαιοσύνη».

«Τότε ἦσαν ἂν ἐξησφαλισμένοι καὶ ἡ ἔσω εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, αἱ νῦν παραβιαζόμεναι ὑπὸ τῶν κοινότητων τῶν στασιαστῶν, τῶν ἀπειλούντων τὴν ζωὴν τῶν πολιτῶν καὶ ἐφιεμένων ἀνατρέψαι τὰς κυβερνήσεις». Τὰ περὶ ὧν νῦν ὁ λόγος δύο σπουδαιότατα ζητήματα: τὸ κοινωνικόν—περὶ τῆς σχέσεως τῆς ἐργασίας πρὸς τὸ κεφάλαιον, τῶν ἐργαζομένων τάξεων τῆς κοινωνίας πρὸς τοὺς ἔχοντας, καὶ τὸ πολιτικόν—περὶ τῆς σχέσεως μεταξὺ ἐλευθερίας καὶ ἐξουσίας, μεταξὺ ἐθνῶν καὶ κυβερνήσεων, τὴν σοφωτάτην καὶ δικαιοτάτην λύσιν δύνανται εὑρεῖν μόνον συνεργούσης τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. «Τέλος, κρίνει ὁ Πάπας, ἐὰν ἔχωμεν ἐν νῶ, τί δύναται πράξαι ἡ Ἐκκλησία, ὡς μήτηρ καὶ εἰρηνοποιὸς μεταξὺ τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν κρατῶν, ἡ προωρισμένη βοηθεῖν τοῖς μὲν καὶ τοῖς δὲ τῇ ἐξουσίᾳ καὶ ταῖς συμβουλαῖς αὐτῆς, τότε εὐνόητον ἔσται, πόσῳ σπουδαῖον πάντα τὰ ἔθνη ὁμοίως φρονεῖν καὶ ὁμοίως ὁμολογεῖν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν Χριστιανικὴν πίστιν...» «Ἡ ἰσχὺς τούτων τῶν εὐεργετημάτων οὐκ ἂν περιωρίζετο ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν, ἀλλ' ἐξερχέτο ἂν πέραν καὶ εὐρέως ὡς ἀφθονώτατος χεῖμαρρος...» «Ἄπειρος πληθὺς ἐθνῶν ἐπὶ αἰῶνας ὅλους προσδοκᾷ, παρὰ τίνος

μέλλει λαβεῖν τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ. Εἰ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἡ ὀλέθριος δεισιδαιμονία διακεχυμένη ἐστὶ κατὰ διαφόρους χώρας τῆς γῆς, τοῦτο ἀποδοτέον ἐν μέρει ταῖς δυστυχέσιν ἔρισι περὶ θρησκείας».

Ὡσεὶ συνειδὼς, ὅτι αὗται αἱ ἐπιθυμίαι καὶ αἱ βουλαὶ εἰκόασιν ἀνυπάρχτοις ὀνείροις, ὁ Πάπας ἐν κατακλεῖδι λέγει: «Ἀπαιτηθήσονται πολυχρόνιοι καὶ χαλεποὶ πόνοι, πρὶν ἢ ἀναφανῇ ἐκείνη ἡ τάξις τῶν πραγμάτων, ἥς τὴν σύστασιν ἡμεῖς βουλόμεθα· ἴσως οὐ λείψουσι καὶ οἱ φρονοῦντες, ὅτι ἡμεῖς ὑπεράγαν παραδιδόμεθα τῇ ἐλπίδι, καὶ τείνομεν πρὸς τοῦτο, ὅπερ μᾶλλον δυνατόν εὔχεσθαι, ἢ προσδοκᾶν. Ἄλλ' ἡμεῖς τὴν πᾶσαν ἐλπίδα ἡμῶν ἀνατίθεμεν εἰς τὸν Σωτῆρα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους Ἰησοῦν Χριστὸν, ἐν νῷ τιθέμενοι, τί ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐτελέσθη ὑπὸ τῆς μωρίας τοῦ Σταυροῦ καὶ τοῦ κηρύγματος αὐτοῦ πρὸ προσώπου τῆς τεταραγμένης καὶ ἡττημένης σοφίας τοῦ κόσμου τούτου. Ἡμεῖς ἰδίᾳ παρακαλοῦμεν τοὺς αὐθέντας καὶ τὰς τῶν κρατῶν κεφαλὰς, ὅπως αὐτοί, ἐν ὀνόματι τῆς πολιτικῆς συνέσεως καὶ ἀγαθῆς προνοίας αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἐθνῶν, ἀληθῶς τιμήσωσι τὰς συμβουλὰς ἡμῶν καὶ συνεργήσωσιν αὐταῖς τῇ ἐαυτῶν εὐμενείᾳ καὶ ἐξουσίᾳ. Εἰ παρήγετο καὶ δὴ μέρος μόνον τῶν ἐφετῶν καρπῶν, τότε καὶ τοῦτο ἦν ἂν οὐ μικρὸν εὐεργέτημα,—ἐνεκα τῆς οὕτω ταχείας παρακμῆς ἐν παντί, ὅτε τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ παρόντι συνεννοῦται μετὰ τοῦ φόβου περὶ τοῦ μέλλοντος. Τὸ τέλος

τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἀφῆκε τὴν Εὐρώπην κεκμη-
κυῖαν ταῖς δυσπραγίαις αὐτοῦ, ἔτι τρέμουνσαν ἀπὸ
τῶν διαταραξασῶν αὐτὴν ταραχῶν· ὁ δὲ παρὼν αἰὼν,
ὁ προσεγγίζων τῷ τέλει αὐτοῦ μὴ οὐκ ἀφήσει τοῦ-
ναντίον εἰς κληρονομίαν τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει τὸ ἐνέ-
χυρον τῆς συμφωνίας μετὰ τῆς ἐλπίδος εἰς κρείσσονα
ἀγαθὰ, ἅπερ ἀπολαμβάνονται ἐν τῇ ἐνότητι τῆς Χρι-
στιανικῆς πίστεως;»

Ἴδού αἱ κύριαι ἔννοιαι τῆς ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς.
Ἀναπτύσσων μίαν ἰδέαν, διήκουσαν καθ' ὅλην τὴν
ἐγκύκλιον ὡς ἐρυθρὸν νῆμα,—ταύτην τὴν ἰδέαν, ὅτι
ἅπαντα τὰ χριστιανικὰ ἔθνη ὀφείλουσιν ἐνωθῆναι μετὰ
τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι πάντα τὰ ἐτερόθρησκα
ἔθνη ὀφείλουσιν δεχθῆναι τὴν Λατινικὴν πίστιν, ὅτι τὰ
μὲν καὶ τὰ δὲ ὀφείλουσιν ὁμολογῆσαι τὸν Πάπαν κε-
φαλὴν ἐαυτῶν, καὶ ὅτι ἅπαν τοῦτο ἀναμφιβόλως τε-
λεσθήσεται ποτε,—ὁ Πάπας ἐν τῇ τοῦ λόγου πορείᾳ
ἄπτεται πολλῶν σπουδαίων πραγμάτων καὶ ζωτικῶν
ζητημάτων, λύει οὐ μόνον ἐκκλησιαστικά, ἤτοι θεο-
λογικὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ πολιτικά καὶ κοινωνικά.

Ὡς φιλολογικὸν πόνημα, ἡ ἐγκύκλιός ἐστι γεγραμ-
μένη τεχνικῶς. Ἡ αὐστηρὰ ἐνότης ἐν τῇ ἐξηγήσει
τοῦ ποικίλου περιεχομένου τῆς ἐγκυκλίου, τῆς παρι-
στώσης τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς ἰδέας, ἡ διαδοχὴ καὶ
μεθοδικότης τῆς ἐξηγήσεως τῆς θεμελιώδους ἰδέας,
τὸ λελογισμένον καὶ ἡ αὐστηρὰ κατασκευὴ τοῦ διαγράμ-
ματος, τὸ σύμμετρον τῶν μερῶν, ἡ τέχνη ἐν τῇ θέ-
σει καὶ ἀναπτύξει τῶν ἐπιχειρημάτων, ἡ εὐχέρεια ἐν

ταῖς μεταβάσεσιν ἀπὸ ἐνὸς ἀντικειμένου τοῦ λόγου εἰς ἄλλο, ἢ διπλωματικὴ λεπτότης ἐν τῇ θέσει καὶ τῇ λύσει τῶν δυσχερῶν καὶ χαλεπῶν ζητημάτων, ὁ πλοῦτος τῶν συλλογισμῶν καὶ ἡ ποικιλία τῶν θεωρουμένων ἀντικειμένων, τὸ τολμηρὸν τῶν βουλῶν καὶ τὸ τεράστιον τῶν σκοπῶν, ἢ σημειωτέα ἐλαστικότης τῶν τοῦ λόγου στροφῶν, τῶν ἐπιμελῶς ἐστρογγυλωμένων καὶ οἶονεὶ λελειωμένων, ἢ τερπνὴ ἀπαλότης τοῦ τόνου, ἢ ἐξεζητημένη κομψότης καὶ ἡ λελεπτυσμένη ἀβρότης ἐν ταῖς ἀποστροφαῖς καὶ διαγνώσεσι, τὸ ὀριστικόν, τὸ ζωηρὸν, τὸ δραματικόν τοῦ λόγου, τοῦ ἐκδηλοῦντος ὅτε μὲν χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμόν, ὅτε δὲ λύπην καὶ συμπάθειαν, καὶ τοῦ ἐμψυχουμένου ὅτε μὲν ὑπὸ εὐχετικῶν ἀναφωνήσεων τῷ Θεῷ, ὅτε δὲ ὑπὸ ποιμαντικῶν κλήσεων πρὸς τοὺς βασιλεῖς καὶ τὰ ἔθνη, ἢ ἀκράδαντος πίστις εἰς τὴν πρόοδον τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως τῶν Ἑκκλησιῶν καὶ ἡ πείσμων ἀποφασιστικότης τοῦ ἐπιτυχεῖν τῆς πραγματώσεως αὐτῆς παντὶ μέσῳ,—ἅπαντα ταῦτα ἐξαίρουσι τὴν περὶ τῆς ὁ λόγος ἐγκύκλιον πέραν τῆς τάξεως τῶν ἄλλων ἐγκυκλίων ἐπιστολῶν τοῦ Πάπα, καὶ ἐπισπῶνται τὸν ἀναγνώστην, καὶ ὁρᾷ καὶ μὴ θεολόγον.

Ἄλλ' ἐν τοῖς προτερήμασι τῆς ἐγκυκλίου ἐμπεριέχονται καὶ αἱ ἀσθενεῖς αὐτῆς πλευραί. Ἡ ἐγκύκλιος εἴοικε μᾶλλον λεπτῷ καὶ τεχνικῶς συντεταγμένῳ διπλωματικῷ ἐγγράφῳ, ἢ ἐγκυκλίῳ ἐπιστολῇ ἐπισκόπου. Ἀπ' αὐτῆς πνέει πνεῦμα τοῦ κόσμου. Ὁ Πάπας ἐπανειλημμένως ἐπικαλεῖται τὴν ἀρωγὴν τοῦ

Θεοῦ, μελετᾷ τὰς ὠφελείας τῆς Ἐκκλησίας, ποθεῖ πάντας τοὺς λαοὺς καταστῆσαι κοινωνοὺς σωτηρίας, καὶ ὅμως ἡ ἐγκύκλιος ἐμποιεῖ αἰσθῆσιν τῶν πρακτικῶν γραφείου, ἢ πολιτικοῦ διαγράμματος.

Ἐν αὐτῇ ὀλίγη ἡ ἐκκλησιαστικότης καὶ ἡ ἀληθῆς θρησκευτικότης. Ἐλλείπει αὐτῇ καὶ ἐκείνη ἡ ἄτεχνος ἀπλότης, οἶονεὶ ἐκείνη ἡ ἀφέλεια, ἡ θελκτήριος, ὡς ἡ ἄτεχνος καλλονὴ τοῦ ἄνθους τοῦ ἀγροῦ, αἷς εἰωθότως ἐπισφραγίζονται τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου νοῦς καὶ τὰ συγγράμματα τῶν ἁγίων ἀνδρῶν.

Δοκεῖ οὖν, ὅτι οὐδὲν πλέον, ἢ ὀλόκληρος ὅμιλος καρδινάλιων καὶ θεολόγων ἐχάλκευσε ταύτην τὴν ἐπιστολήν, ἐξετάζων ἐκάστην ἔννοιαν, σφυρηλατῶν ἐκάστην φράσιν. Ὡς δοκεῖ, ὁ συντάκτης (ἢ οἱ συντάκται) ταύτης τῆς ἐπιστολῆς κατέβαλλε πᾶσαν σπουδὴν, ὅπως μὴ παρεκκλίνῃ τοῦ σκοποῦ, μὴ πλημμελήσῃ λέγων, μὴ εἴπῃ τι περισσόν, ὅπως ὑποκρίνηται τεχνικώτερον τοὺς κεκρυμμένους αὐτοῦ σκοποὺς, ἐπικερδέστερον χρωματίσῃ καὶ διαφωτίσῃ τὰς προτάσεις αὐτοῦ, διαλύσῃ τὰς ὑποψίας καὶ τὰς ἐνστάσεις, ἐμποιήσῃ μεγίστην αἰσθῆσιν. Πολλὰ γεγονότα καὶ ζητήματα σπουδαῖα, ἀλλὰ μὴ συμβιβαζόμενα τοῖς σκοποῖς τῆς ἐγκυκλίου, σκοπίμως ἐσιγήθησαν, ἢ ἐσχιάσθησαν, πᾶν δὲ τὸ ἀληθῶς, ἢ τὸ δοκοῦν εὖνοοῦν αὐτοῖς ἐξήρθη εἰς τὴν πρώτην θέσιν καὶ σαφῶς διεφωτίσθη. Ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ εἰσὶν ἐκπεφρασμένοι πολλαὶ σπουδαῖαι καὶ ἀναμφισβήτητοι ἀλήθειαι, ἅλλαι ὅμως ἐκφράσεις αὐτῆς δεικνύσιν, ὅτι ὁ συγγραφεὺς

2*

αὐτῆς μέχρι τοσούτου ἐξοφωμένος καὶ τετυφλωμένος ἐστὶν ὑπὸ προκαταλήψεων ὁμολογίας πίστεως, ὥστε οὐχ ὁρᾷ οὐδὲ ὁμολογεῖ, ἢ οὐ βούλεται ὁρᾷν καὶ ὁμολογεῖν ἀξιοπίστους ἀληθείας καὶ πασίγνωστα γεγονότα. Αὐτὸς πεισματικῶς ἔχεται τῶν ἐρριζωμένων ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῷ παπικῷ συστήματι πλανῶν, καὶ ἄνευ ἀμφοισθητήσεως θυσιάζει τὴν ἀλήθειαν καὶ δικαιοσύνην, τούτου δοκοῦντος αὐτῷ ἀναγκαίου πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ δῆθεν ἁγίου καὶ μεγάλου σκοποῦ αὐτοῦ. Αὕτη ἡ ὑποκεκριμένη ταῖς φράσεσι περιφρόνησις τῆς ἀληθείας, ἡ ἄτοπος ἰδίᾳ ἐν τοιούτῳ ἔργῳ, ὅπερ ἐπιγράφεται: «Ἀποστολικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἁγιωτάτου ἀυθέντου ἡμῶν, τοῦ Θεοῦ Προνοίας Πάπα Δέοντος Π'», ἀπογοητεύει τὸν ἀναγνώστην τῆς ἐγκυκλίου, καταρρίπτει τὴν ἀξίαν αὐτῆς καὶ κατὰγει αὐτὴν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἄλλων σκοπίμως, συνφθὰ τῇ ὁμολογίᾳ πίστεως συντεταγμένων πονημάτων τοῦ καλάμου τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἃ ἔκπαλαι ἤδη οὐδεὶς πιστεύει πλὴν αὐτῶν τῶν Λατίνων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν οὐχὶ πάντων. Πάντως οἱ ἄνδρες, οἱ μὴ ἔχοντες μόρφωσιν θεολογικὴν, καὶ ἰδίᾳ οἱ μὴ γινώσκοντες τὸ πνεῦμα, τὸν χαρακτῆρα καὶ τὰς μεθόδους τῆς φιλολογίας τῶν Λατίνων θεολόγων, οὐδὲ ἐπινοήσουσιν ὑποπτεῦσαι τὴν ἐγκύκλιον ἐπὶ κιβδηλία: μέχρι τοσούτου αὕτη διαφθείρει τὸν ἄπειρον ἀναγνώστην τῇ εὐερείᾳ, τῇ ἀβρᾷ ποιμαντικῇ προνοίᾳ τοῦ Πάπα περὶ τοῦ ἀγαθοῦ πάντων τῶν λαῶν, τῷ θρησκευτικῷ ζήλῳ αὐτοῦ ὑπὲρ τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως

πάντων τῶν ἐθνῶν ἐν μιᾷ Ἐκκλησίᾳ, τῷ φλογερῷ πόθῳ αὐτοῦ ἀγαγεῖν πάντας τοὺς λαοὺς εἰς σωτηρίαν, ἄνευ διακρίσεως τόπου, χρόνου, ἐθνικότητος! Ἄλλ' ὁ εἰδὼς τὰς φιλολογικὰς μεθόδους τῶν Λατίνων θεολόγων καὶ τὰ μέσα τῆς ἐνεργείας αὐτῶν οὐ δύναται ἀπαλλαγῆναι τῆς ὑποψίας, ὅτι ἡ λελεπτυσμένη ἀβρότης τοῦ λόγου ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ἐστὶ δολία θωπεία, ἡ ἐξεζητημένη δὲ τρυφερότης ἐστὶ κολακεία, εὐνοϊαν ἐπιζητοῦσα, ὅτι ὑπὸ τὴν προσωπίδα τοῦ ἀβροῦ πατρὸς καὶ πολυφρόντιδος ποιμένος ἐγκρύπτονται ἀκόρεστος φιλοτιμία, φιλαρχία, καὶ δὴ τυραννία δεσπότης, ὅτι ὁ θρησκευτικὸς ζῆλος τοῦ Πάπα, ἔστω καὶ εἰλικρινής, οὐκ ἐλεύθερός ἐστι φανατισμοῦ, καὶ δύναται ἐπενεγκεῖν οὐχὶ τόσον ὄφελος καὶ ἀγαθόν, ὅσον βλάβην καὶ κακόν, ὑφισταμένων τῶν μονομερειῶν, ἐν μέρει δὲ καὶ τῶν ψευδῶν ἀρχῶν, τῶν κειμένων ἐν τῇ βάσει παντὸς τοῦ Παπικοῦ συστήματος. Τῇ ἐγκυκλίῳ ἐντελῶς ἐφαρμόζεται ἡ ῥωσικὴ παροιμία: «μαλακῶς στρώνουσιν, ἀλλὰ σκληρὸν κοιμᾶσθαι». Ἡ ἐγκύκλιος—ἡ φωνὴ αὕτη τῆς ἀδούσης σειρῆνος,—ἐστὶ φωνὴ γλυκεῖα, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἰδίᾳ καὶ ἐπικίνδυνος. Ὁ Πάπας ᾄδει ᾠσματα τὴν νύκτα ὑπὸ τὰς θυρίδας τῶν Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' ἀπατάται, ἐλπίζων καὶ πιστεύων, ὅτι αὐταὶ κολακευθήσονται ὑπὸ τῶν ἀπατηλῶν ὑποσχέσεων, τῶν κεκοσμημένων τοῖς ἄνθεσι τῆς λατινικῆς εὐεπείας.

Σημειωτέα ἡ ἐγκύκλιος τοῦ Πάπα διὰ τὴν εὐεπείαν αὐτῆς· ἀλλ' αὐτὴ ἔτι μᾶλλον σπουδαία, διότι

θεωρεῖται ἐν αὐτῇ καὶ λύεται τὸ ζήτημα περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὴν οὐσίαν τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ὁ Πάπας ἐκφράζει ἐν τοῖς ἐπομένοις λόγοις: «Πείθομεν ὑμᾶς εἰς ἔνωσιν καὶ σύνδεσμον μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας· σύνδεσμον δὲ λέγομεν πλήρη καὶ ἐντελῇ.

Τοιαύτη οὐδαμῶς δύναται εἶναι ἡ ἔνωσις, ἡ ἀποτελουμένη ἔκ τινος συμφωνίας ἐν τοῖς δόγμασι τῆς πίστεως καὶ ἔκ κοινωνίας ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ: ἡ ἀληθὴς ἔνωσις μετὰ τῶν Χριστιανῶν, ἣν συνέστησε, καὶ ἣν ἠύχθη ὁ Θεμελιωτῆς τῆς Ἐκκλησίας Ἰησοῦς Χριστός, συνίσταται ἐν τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως καὶ τῆς κυβερνήσεως».

Ἀληθές, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἠύχετο, ὅπως πάντες οἱ πιστεύοντες εἰς Αὐτὸν ἀποτελῶσι μίαν κοινότητα, πλήρη τελείας συμφωνίας· ἀλλὰ μὴ ὑφισταμένης αὐτῆς ἀληθῶς, τίς ὑπεύθυνος ἐπὶ τούτῳ, καὶ πῶς διορθωτέον τὸ πρᾶγμα;

Οἱ Δατῖνοι αἰείποτε ἐπαναλαμβάνουσιν ἡμῖν—τοῖς Ὀρθοδόξοις καὶ τοῖς Διαμαρτυρομένοις:

Ὑμεῖς ὑπεύθυνοι ἐπὶ τούτῳ τῷ κακῷ, διότι ὑμεῖς ἐχωρίσθητε ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ παρηγάγετε σχίσμα ἐν τῇ μιᾷ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ· οὐ μόνον δὲ ἀπεχωρίσθητε ἀφ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξακολουθεῖτε πεισματικῶς διαμένοντες ἐν τῷ σχίσματι, παρορῶντες τοῦτο, ὅτι ἡμεῖς αἰεὶ καλοῦμεν ὑμᾶς ἐνωθῆναι μεθ' ἡμῶν. Τὸ δὲ διορθῶσαι τὸ πρᾶγμα καὶ

διευθῦναι αὐτὸ συνφδὰ τῷ θελήματι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ λίαν εὐχερές: ἐνώθητε μεθ' ἡμῶν, ἰδοὺ τὸ πᾶν.

Πῶς ἐνταῦθα μὴ εἰπεῖν: «Ὁ μῦθος ταχέως λέγεται, ἀλλὰ τὸ ἔργον οὐ ταχέως τελεῖται». Ἐπιθεωρήσωμεν ἐν τούτοις τὰς πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν συνθήκας, τὰς ὑποδεικνυμένας ὑπὸ τοῦ Πάπα.

Ὅτι ἡμεῖς ὑποχρεούμεθα ἀδελφικὴν τρέφειν ἀγάπην πρὸς τοὺς Λατίνους, τοῦτό ἐστίν ἀλήθεια ἀναντίρρητος: ἀδελφικὴν ἀγάπην ὀφείλομεν δεικνύναι καὶ δὴ καὶ τοῖς ἐθνικοῖς, ἐν τούτοις οἱ Λατῖνοί εἰσι Χριστιανοί. Ἡμεῖς δὲ οἱ Ὁρθόδοξοι καὶ ἀληθῶς ἐξεδηλοῦμεν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοὺς Λατίνους οὐχ ἥττονα σημεῖα εὐνοίας, ἢ ἐκεῖνοι πρὸς ἡμᾶς: ὁμοίως οὐχὶ πλείονα δυσμένειαν ἡμεῖς ἔσχομεν πρὸς αὐτούς, ἢ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς. Ἐπὶ τῇ βάσει πολλῶν καὶ ἀναμφιβόλων ἱστορικῶν γεγονότων ἐροῦμεν καὶ ἐπὶ πλέον: Οἱ Λατῖνοι ἔτρεφον καὶ μέχρι τοῦδε τρέφουσι πρὸς ἡμᾶς ἥσσανα εὐνοίαν καὶ πλείονα ἔχθραν, ἢ ἡμεῖς πρὸς αὐτούς. Ἡ αἱματώδης ἱστορία τῆς Λατινικῆς Οὐνίας ἐν τῇ Δυτικῇ καὶ Νοτιοδυτικῇ Ρωσσίᾳ, ἐν τῇ Γαλλίᾳ καὶ Πολωνίᾳ παράστησι τοσαῦτα παραδείγματα θηριωδῶν βιαιοπραγιῶν ὑπὸ τῶν Λατίνων πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους, βιαιοτήτων, οὐδαμῶς προκληθειςῶν, ὥστε πάντως ἤδη τοῖς Λατίνοις οὐχ ἐξ ἴσου τὸ αἰτιᾶσθαι τοὺς Ὁρθοδόξους ἐπὶ ἐλλείψει ἀδελφικῆς ἀγάπης. Δύο δὲ στάσεις Πολωνῶν κατέδειξαν, ὅτι οἱ Λατῖνοι, καὶ ἐν μέρει ὁ Λατινικὸς κλῆρος, ἔχουσιν ἀχαλίνωτον μῖσος πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους τῆς Ρωσσίας. Πα-

ρορῶντες πάντα ταῦτα οἱ Ρῶσσοι ἐξακολουθοῦσι δια-
 κείμενοι τοῖς Πολωνοῖς καὶ τοῖς Καθολικοῖς ἱερεῦσι
 τῆς Πολωνίας οὐχὶ ἐχθρικῶς, ἀλλ' ἡπίως, πολλῶ
 κρεῖσσον, ἢ ὥς αὐτοὶ ἐγένοντο ἄξιοι καὶ ἄξιοί εἰσι τού-
 του. Ἐν ταῖς ἄλλαις χώραις ὁμοίως: οὐχ οἱ Ὁρθόδοξοι
 στενοχωροῦσι τοὺς Λατίνους, ἀλλ' οἱ Λατῖνοι θλί-
 βουσι τοὺς Ὁρθοδόξους.

Περαιτέρω, μεταξὺ τῶν Λατίνων καὶ ἡμῶν τῶν
 Ὁρθοδόξων ὑφίσταται καὶ τις συμφωνία ἐν τοῖς δόγ-
 μασι: πλεῖστα δόγματα ἡμεῖς νοοῦμεν καὶ ὁμολογοῦ-
 μεν οὕτως, ὥς καὶ αὐτοί. Ἀλλ' ἢ ἔν τισι καὶ δὴ ἐν
 πολλοῖς δόγμασι συμφωνία δύναται εὐκολῶναι μόνον
 τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλη-
 σιῶν, οὐ ποιεῖ ὅμως τὴν ἔνωσιν αὐτήν, ὥς τοῦτο καὶ
 μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς προτέρας ἱστορικῆς καὶ τῆς νῦν θέ-
 σεως τῶν πραγμάτων. Τοῦτο καὶ ὁ Πάπας ὁμολογεῖ,
 καὶ διὰ τοῦτο καλεῖ πρὸς πλήρη ἐνότητα ἐν τῇ πί-
 στει καὶ τῇ κυβερνήσει.

Ζητεῖται, δυνάμεθα ἄρά γε καὶ ὀφείλομεν συναινέ-
 σαι τῇ τοιαύτῃ κλήσει; καὶ ἄρά γε ἐσόμεθα ὑπεύ-
 θυνοι ἐπὶ τῷ κακῷ τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς διαιρέσεως
 τῆς Ἐκκλησίας, ἀποποιηθέντες δεχθῆναι τὴν κλήσιν
 ταύτην καὶ ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας;

Πρὸς ταῦτα τὰ ζητήματα ἀποκρινόμεθα ὀριστικῶς
 καὶ σταθερῶς: Οὐχί.

Ἐνότητα ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ κυβερνήσει, ὅλως
 εἰπεῖν πλήρη ἐνότητα, ὀφείλομεν ἔχειν μόνον μετὰ
 τῶν ὁρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν, μετὰ δὲ τῶν

οὐκ ὀρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν ἡμεῖς οὐ μόνον οὐχ ὑποχρεούμεθα εἶναι ἐν πλήρει ἐνώσει, ἀλλὰ μόνον δυνάμεθα εἶναι κεχωρισμένοι ἀπ' αὐτῶν, καὶ ὁ δὴ καὶ πλέον: καὶ ἡ Ἀγία Γραφή, καὶ ἡ πρᾶξις τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὁ ὑγιὴς νοῦς ὑποχρεοῦσιν ἡμᾶς μὴ εἶναι ἐν κοινωνίᾳ μετὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐνετείλατο προσφέρεσθαι πρὸς τοὺς ἀπειθοῦντας τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὡς πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ τοὺς τελώνας· οἱ Ἀπόστολοι ἐδίδασκον ἀφίστασθαι καὶ ἀποστρέφασθαι τοὺς αἵρετικοὺς, τῆς προηγουμένης παραινέσεως πρὸς αὐτοὺς μὴ ἐπιτυγχανούσης τοῦ σκοποῦ.

Ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία ἀφώριζε τοὺς αἵρετικοὺς, εἰ αὐτοὶ, παρὰ τὴν πειθὴν αὐτῆς ἀρνηθῆναι τὰς πλάνας αὐτῶν, πεισματικῶς ἐνέμενον αὐταῖς. Ὁμοίως ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία οὐκ ἦν ἐν κοινωνίᾳ καὶ μετὰ τῶν σχισματικῶν, τ. ἔ. μετὰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, ἢ κοινοτήτων, αἵτινες αὐταὶ ἀπεχωρίζοντο ἀπ' αὐτῆς.

Καὶ κατὰ τὸν ὑγιᾶ νοῦν ἄλλως οὐ δύναται καὶ εἶναι. Ἀληθῶς, οὐ λέγομεν—ὑποχρεωτικόν, ὠφέλιμον ἄρα γε καὶ δυνατόν τῇ Ἐκκλησίᾳ τὸ ἔχειν κοινωνίαν μετὰ τῶν τοιούτων χριστιανῶν, οἵτινες οὐχὶ κατὰ πάντα σύμφωνοι τῇ δογματικῇ διδασκαλίᾳ αὐτῆς; Τὸ ἔχειν αὐτὴν τὴν κοινωνίαν ἣν ἂν ἀνωφελὲς καὶ ἐπιβλαβὲς, ἐπεὶ ἡ τῶν αἵρετικῶν ἰσχυρογνωμοσύνη πᾶσι γνωστὴ, ὁμοίως γνωστὴ καὶ ἡ κλίσις αὐτῶν πρὸς διάδοσιν τῶν ψευδοδιδασκαλιῶν αὐτῶν· καὶ τούτου ἕνεκεν,

εἰ ἡ Ἐκκλησία, χειραγωγουμένη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, συγκαταβατικότητος καὶ ἀνοχῆς περὶ τὴν πίστιν, οὐ διέκοπτε τὴν μετ' αὐτῶν κοινωνίαν, τότε ὀλίγη ἦν ἂν ἡ ἐλπίς πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν, πολὺς ὅμως ὁ κίνδυνος τῆς εἰς αἵρεσιν ἐκτροπῆς τῶν ὀρθῶς πιστευόντων.

Τὸ τραῦμα, τὸ ἐπιρρέπες διαδοθῆναι κατὰ τὸ σῶμα εἰώθασιν ἐκτέμνειν, καίπερ τούτου ἐμποιοῦντος πάθῃσιν καὶ βλάβην τῷ σώματι, εἰ μόνον προλαβὼν ἀποτρέψει τὴν τοῦ τραύματος διάδοσιν, ἥτις δύναται εἶναι ὀλέθριος παντὶ τῷ σώματι, αὐτῇ τῇ ζωῇ. Ὡς πρὸς τοὺς σχισματικούς, καίπερ τὰ αὐτὰ ἔχοντας δόγματα, οἷα ὁμολογεῖ ἡ Ἐκκλησία, οὐχ ἥττον αὕτη οὐ δύναται εἶναι ἐν κοινωνίᾳ καὶ ἐνώσει μετ' αὐτῶν τούτου ἕνεκεν, ὅτι αὐτοὶ οὗτοι οὐκ ἐφίενται εἶναι ἐν κοινωνίᾳ καὶ ἐνώσει μετ' αὐτῆς. Οἱ Λατῖνοι ἐροῦσιν ἡμῖν: ἄρα ὑμεῖς νομίζετε ἡμᾶς σχισματικούς καὶ αἰρετικούς;

Κατὰ κακὴν μοῖραν, οὐ δυνάμεθα μὴ νομίζειν αὐτοὺς σχισματικούς, καὶ δὴ αἰρετικούς. Οἱ Λατῖνοι ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους καλοῦσι σχισματικούς, τ. ἔ. ἀπεςχισμένους, ἐπειδὴ δῆθεν ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ἀπεςχίσθη ἀπὸ τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ἐναργῶς ἐστὶν ἐκπεφρασμένον καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ἐγκυκλίῳ, εἰ καὶ ὁ Πάπας ἐξ ἀβρότητος οὐκ ἐκάλεσεν ἐν αὐτῇ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς σχισματικούς.

Ἄλλ' ἀληθῶς οὐχ ἡ Ἀνατολὴ ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς Δύσεως, ἀλλ' ἡ Δύσις ἀπεςχίσθη ἀπὸ τῆς Ἀνα-

τολῆς. Σχισματικούς ὀνομαστέον τοὺς ἀποχωριζομένους ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς, τῆς ὀρθῶς πιστευούσης Ἐκκλησίας. Ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία, ὡς ἐν τῇ διαιρέσει τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ μέχρι τοῦ νῦν, πιστεύει ἀληθῶς, ἐστὶν ὀρθῶς πιστεύουσα Ἐκκλησία. Τοῦτο ἐναργῶς μαρτυρεῖται ὑπὸ τούτου, ὅτι αὕτη πιστεύει οὕτως, ὡς ἐπίστευεν ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία, ἡ ὑφισταμένη μέχρι τῆς διαιρέσεως. Καὶ δὴ καὶ οἱ Λατῖνοι οὐ δύνανται μὴ ὁμολογῆσαι, ὅτι ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία πιστεύει συνωδᾶ τῇ ἀρχαίᾳ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ὁμοίως αὐτοὶ οὐ δύνανται μὴ ὁμολογῆσαι τὴν ἀρχαίαν Οἰκουμενικὴν Ἐκκλησίαν ἀληθῆ Ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν νῦν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν ὀφείλουσιν ὁμολογῆσαι εἶναι ἀληθῆ Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ἡ ἀληθὴς Ἐκκλησία ἐστὶ μία ἐν ἀπάσῃ τῇ γῇ. Καὶ τοιαύτη ἐστὶ κυρίως ἡ Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἀπὸ τίνος αὕτη ἀπεχωρίσθη, εἰ αὕτη πιστεύει συνωδᾶ τῇ ἀρχαίᾳ Οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ; Τούναντίον, ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία ἐν πολλοῖς ἐξέκλινε τῆς διδασκαλίας τῆς ἀρχαίας Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως αὕτη ἀπεσχίσθη ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, καὶ τούτου ἔνεκα αὕτη ἐστὶν Ἐκκλησία τῶν ἀπεσχισμένων, σχισματικὴ. Ὁ ἐσωτερικὸς δὲ χωρισμὸς, ὁ συνιστάμενος ἐν διαφοραῖς, ἤγαγε καὶ εἰς τὴν ἐξωτερικὴν ἔκπτωσιν, οὕτως εἶπεῖν εἰς τὸ νόμιμον σχίσμα. Ἡ δὲ πολυχρόνιος διαμονὴ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ σχίσματι, ἐν τῇ μὴ κοινωνίᾳ μετὰ τῆς ἀληθοῦς Ἀνατολικῆς

Ἐκκλησίας, ἐκ περιτροπῆς κατέδειξεν ὀλέθριον ῥοπὴν πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, σαφῶς ἐκδηλωθεῖσαν ἐν τούτῳ, ὅτι αὕτη, ἐπινοοῦσα καὶ προκηρύττουσα νέα καὶ καινὰ δόγματα, ἅπερ οὐδόλως ἐγίνωσκεν ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία, αἰεὶ μᾶλλον ἐκκλίνει τῆς διδασκαλίας αὐτῆς καὶ αἰεὶ βαθύτερον ἐμβυθίζεται εἰς αἵρεσιν. Οὐχ ἡ τυφλὴ ἐμπάθεια πρὸς τὴν ὁμολογίαν τῆς πίστεως ἡμῶν, οὐχ ἡ ἑλλειψὶς ἀπαθείας πρὸς τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, οὐδὲ αἰσθήματα δυσμενείας, ἢ ἔχθρας πρὸς αὐτήν, οἷα ἡμεῖς παντάπασιν οὐ τρέφομεν πρὸς αὐτήν, ἀλλ' ἡ ἀπαραίτητος προτέρα ἱστορικὴ καὶ ἡ ἐνεστῶσα θέσις τῶν πραγμάτων ἀναγκάζουσιν ἡμᾶς εἰπεῖν, ὅτι ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία ἐστὶ σχισματικὴ καὶ αἰρετίζουσα Ἐκκλησία. Καὶ δὴ δεινὸν καὶ πικρὸν τὸ διανοηθῆναι, ὅτι ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, ἡ ἐπὶ τῶν Ἀποστόλων τεθεμελιωμένη, ἡ κατέχουσα τὴν ἐπιτιμοτάτην θέσιν μετὰ τῶν ἄλλων ἐπισήμων Ἐκκλησιῶν τῆς ἀρχαιότητος, ἡ ἀκμάζουσα καὶ ἀνθοῦσα τοῖς μεγάλοις φωστῆροι τοῦ ἁγίου βίου καὶ τῆς ὑψηλῆς παιδεύσεως, ἡ εὐρυτάτη καὶ πολυανθρωποτάτη πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἥδη τόσῳ ἔκπαλαι ἐπὶ ὀλόκληρον χιλιάδα ἐτῶν ἀπεχωρίσθη ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, καὶ σὺν τούτῳ αἰεὶ μᾶλλον ἀφίσταται τῆς ἀληθείας, καὶ αἰεὶ βαθύτερον ἐμβυθίζεται εἰς τὸ ψεῦδος.

Εἰ οὐχ οἱ Ὀρθόδοξοι ἀπεχωρίσθησαν ἀπὸ τῆς ἀληθοῦς μιᾶς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οἱ Λατῖνοι, εἰ οὗτοι δύνανται κληθῆναι καὶ αἰρετικοί, τότε αὕτη καθ' ἑαυ-

τὴν καταπίπτει ἢ καθ' ἡμῶν τῶν Ὁρθοδόξων ἐπιφερομένη ὑπὸ τῶν Λατίνων αἰτίαις, ὅτι δῆθεν ἡμεῖς, μὴ ἐρχόμενοι εἰς σύνδεσμον μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, δι' αὐτοῦ τούτου ἐναντιούμεθα τῷ θελήματι τοῦ Χριστοῦ, τῷ ἐκφρασθέντι ἐν τοῖς ῥήμασι τῆς προσευχῆς Αὐτοῦ, ὅπως πάντες ὦσιν ἓν, καὶ ἐν τῇ προῤῥήσει, ὅτι ἔσται μία ποίμνη καὶ εἷς ποιμήν. Συνωδὰ τῇ ἀληθεῖ ἐννοίᾳ τῶν ἐκφράσεων τούτων καὶ ἡμεῖς εὐχόμεθα καὶ δεόμεθα τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἅπαντες οἱ Χριστιανοὶ καὶ ἅπαντες οἱ λαοὶ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἐνότητα τῆς ἀληθοῦς πίστεως καὶ συνιστῶσι τοιαύτην ὁμόθυμον, συνδεδεμένην ὑπὸ ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ μιᾶς ἀληθοῦς πίστεως, κοινότητα, οἷα ἦν ἡ πρωτοσύστατος Ἐκκλησία.

Ἄλλ' ἀπὸ τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων μέχρι τῆς ἐκπληρώσεως αὐτῶν—ὁλόκληρος ἄβυσσος. Καὶ εἰ καὶ ἡμεῖς παντὶ μέσῳ ὀφείλομεν συνεργῆσαι τῇ ἐκπληρώσει τούτων τῶν ὑψηλῶν πόθων καὶ τῶν καλῶν ἐλπίδων, τοῦτο ὅμως οὐδαμῶς ὑποχρεοῖ ἡμᾶς ἐνωθῆναι μετὰ τῶν οὐκ ὀρθῶς πιστευόντων χριστιανῶν. Τοὺς ψευδῶς πιστεύοντας χριστιανοὺς οὐ ποιήσεις ὀρθῶς πιστεύοντας, παραδεξάμενος αὐτοὺς εἰς Ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν μεθ' ἑαυτοῦ.

Ἄλλ' ἴσως ἡμεῖς ἄγαν αὐστηροὶ ἐσμέν καὶ ἄδικοι ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τοὺς Λατίνους; Ἴσως ἡμεῖς κρίνομεν τὴν πίστιν αὐτῶν, χειραγωγούμενοι ὑπὸ ἄγαν περιορισμένης θεωρίας τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως, καὶ προσκλίνομεν ἡγεῖσθαι καλὸν τὸ ἑαυτῶν τούτου

μόνον ἔνεκα, ὅτι αὐτὸ ἡμῶν, τὸ δὲ ἀλλότριον—κα-
κὸν τούτου μόνον ἔνεκα, ὅτι αὐτὸ ἀλλότριον; Ἴσως
ἢ μεταξὺ τῆς Λατινικῆς πίστεως καὶ τῆς Ὁρθοδόξου
διαφορὰ τόσῳ ἀσήμαντός ἐστιν, ὥστε ἐν τισιν οὐ με-
γάλαις παραχωρήσεσιν ἑκατέρωθεν δυνατόν ἐπιτυχεῖν
καὶ δὴ πλήρους συμφωνίας ἐν τῇ πίστει, δυνατόν, ὡς
λέγουσιν, ἐξηγηθῆναι, συμβιβασθῆναι καὶ ἐλθεῖν εἰς
σύνδεσμον;

Ἀγρίαν καὶ ἄδικον σχέσιν πρὸς τὴν Λατινικὴν
Ἐκκλησίαν οὐκ ἔχομεν, καὶ ἐν οὐδενὶ ἐξεδηλώσαμεν
τοιαύτην. Τοῦναντίον, ὁ καταπλήσσων στοχασμὸς περὶ
τούτου, ὅτι τοιαύτη πληθὺς ἑκατὸν μυριάδων (=μιλ-
λιονίων) χριστιανῶν ζῇ ἐν μὴ κοινωνίᾳ μετὰ τῆς
ἀληθοῦς Ἐκκλησίας, ἐμπνέει συμπάθειαν πρὸς τὴν
Λατινικὴν Ἐκκλησίαν, ἢ δὲ συμπάθεια μαλάσσει
τὴν κρίσιν. Ἄλλ' ἄρά γε δυνάμεθα τὸ μέλαν καλέ-
σαι λευκόν; Ὅσα πράγματα, μαλάσσοντα τὴν εὐθύ-
νην αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἂν παραστῶσιν ἡμῖν,
οὐ δυνάμεθα ἐν τούτοις μὴ αἰτιᾶσθαι αὐτήν, καὶ
ἰδίᾳ τοὺς χειραγωγοὺς αὐτῆς ἐπὶ τούτῳ, ὅτι αὐτοὶ οὐ
μόνον πεισματικῶς ἔχονται τῶν ἀρχαίων πλανῶν, ἀλλὰ
καὶ προστιθέασιν αὐταῖς ἔτι νέας. Περὶ δὲ τοῦ ζη-
τήματος τοῦ βαθμοῦ τῆς διαφορᾶς μεταξὺ τῆς
Λατινικῆς καὶ τῆς ἡμετέρας πίστεως ἀκούσωμεν κατ'
ἀρχὰς τὴν τοῦ Πάπα γνώμην.

Τοῦτο ἀδηρίτως σπουδαιότατόν ἐστι ζήτημα ἐν τῷ
ἔργῳ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Διὰ τοῦτο ὁ
ἀναγνώστης τῆς ἐγκυκλίου φυσικῶς προσδοκᾷ, ὅτι ὁ

Πάπας, ἐξετάσας αὐτὸ μετὰ ἰδίᾳς φροντίδος καὶ λεπτομερείας, δώσει τὴν λύσιν αὐτοῦ, τὴν ἀναλογουσαν τῇ ἀξίᾳ τοῦ τόσῳ ὑψηλοῦ προσώπου καὶ τῆς τόσῳ πανηγυρικῆς ἐπιστολῆς. Ἀλλ' ὁ ἀναγνώστης ἀναγκάζεται ἀπογοητευθῆναι ἐν ταῖς προσδοκίαις: Ὁ Πάπας οὐδαμῶς σχεδὸν θεωρεῖ, καὶ οὐδαμῶς λύει τοῦτο τὸ ζήτημα, ἀλλ' εὐθὺς ἐκποδὼν ποιεῖται αὐτὸ διὰ παροδικῶς ἐρρίμμενης σημειώσεως, ὅτι αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι χωρίζονται ἀπὸ τῆς Λατινικῆς «οὐχὶ ἐκ μεγάλης διαφωνίας», καὶ ὅτι, «ἐξαιρέσει ὀλίγων πραγμάτων, οἱ Λατῖνοι ὅλως σύμφωνοι αὐταῖς ἐν ἅπασιν τοῖς λοιποῖς». «Κύριον ἀντικείμενον τῆς διαφωνίας αὐτῶν πρὸς τοὺς Λατίνους, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Πάπα, παρίσταται ἡ διδασκαλία περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πρωθιεράρχου τῆς Ρώμης». Τῇ ἐξηγήσει τούτου τοῦ ἀντικειμένου ὁ Πάπας ἀφιεροῖ σελίδα. Ἀλλ' εἶτα σιγᾷ παντάπασι περὶ τῶν σπουδαίων δογματικῶν διαφορῶν μεταξὺ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἀναμφίβολον, ὅτι αὐτὸς σιγᾷ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον σκοπῖμως, ἐπειδὴ λίαν ἄτοπον αὐτῷ καὶ ἀλυσιτελὲς ἐπεκτείνεσθαι περὶ αὐτοῦ. Ὁ Πάπας ὤφειλεν ὀνομάσαι πάσας τὰς δογματικὰς διαφορὰς τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, αἵτινες οὐχ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἅς αὕτη ἢ οὐχ ὁμολογεῖ εἶναι δόγματα, ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας νομίζει αὐτὰ πλάνας, καὶ εἶτα ἀποδεῖξαι, ὅτι αὗται σί διαφοραὶ ἐμ-

περιέχουσι τὴν ἀληθινὴν διδασκαλίαν καὶ εἰσὶ δόγματα, ὅτι τούτου ἔνεκεν ἡ ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησία ὑπαρξίς αὐτῶν οὐ κωλύει αὐτὴν εἶναι ἀληθῆ Ἐκκλησίαν, ὅτι,—τὸ περαιτέρω πόρισμα,—ἡ Ἀνατολικὴ Ἐκκλησία ὀφείλει δεχθῆναι αὐτὰ καὶ ἀποβῆναι ὁμόπιστος τοῖς Λατίνοις, καὶ ὅτι—τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα,—ἡ ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ ὑπαρξίς αὐτῶν οὐ δεῖ εἶναι κώλυμα πρὸς τὴν ἔνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετ' αὐτῆς, ἡ δὲ παραδοχὴ αὐτῶν ὑπὸ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἄξει εἰς τὴν ἔνωσιν αὐτῆς μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' οὐκ ἰσχύει ὁ Πάπας ἀποδεῖξαι τοῦτο, καὶ τούτου ἔνεκα αὐτὸς προαιρεῖται συγκαλῦψαι τὸ πρᾶγμα.

Ἀλλ' ἴσως ἡ ἐν τῇ δογματικῇ διδασκαλίᾳ διαφορὰ μετὰ τῆς Λατινικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας τόσῳ ἀσημάντος ἐστίν, ὥστε οὐδὲ ἄξιόν ἐστι μελετᾶν αὐτήν; Ἴσως καὶ νῦν ὑφίσταται ἤδη μετὰ αὐτῶν τοιαύτη σχεδὸν ἐνότης πίστεως, οἷα ἀναγκαιοῖ πρὸς σύνδεσμον αὐτῶν;

Πρὸς τοῦτο τὸ ὑπονοούμενον ἐρώτημα ὁ Πάπας ἀποκρίνεται σχεδὸν καταφατικῶς.

Λέγων περὶ τοῦ ἀσημάντου τῆς διαφορᾶς μετὰ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πάπας οὐκ ἀποφαίνεται καινόν τι. Οἱ Λατῖνοι ἀπὸ τῶν χρόνων Λέοντος τοῦ Ἀλλατίου λέγουσι περὶ πλήρους σχεδὸν ἐλλείψεως διαφορᾶς μετὰ ἀμφοτέρων τούτων τῶν Ἐκκλησιῶν. Θεοφάνης ὁ Προχοπο-

βίκιος δικαίως ὡμολόγησεν αὐτὴν τὴν διέξοδον τῶν Λατίνων ἐπικίνδυνον τοῖς Ὁρθοδόξοις μέσον διαδόσεως τῆς Λατινικῆς πίστεως. Ἀληθῶς, τοῦτό ἐστι σαγήνη, εἰς ἣν οἱ Λατῖνοι ἐπιτυχῶς σαγηνεύουσι τοὺς ἀφελεῖς ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων. Ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν τῷ βίῳ συνηντήσαμεν τῷ ἀφελεῖ Ρωσικῷ λαῷ, ὥπερ οἱ Λατῖνοι ἔσπευσαν ἐμπνεῦσαι τὴν ἔννοιαν, ὅτι μετὰ τῆς Λατινικῆς καὶ τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως οὐδεμία σχεδὸν ὑπάρχει διαφορὰ, καὶ ὅτι αἱ δογματικαὶ διαφοραὶ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀνακηρύττονται καὶ ἐν τοῖς Ρωσικοῖς βιβλίοις. Καὶ τίνα ἐπεμαρτύροντο; Τὸν Συμεῶνα τὸν ἐκ Πολότσκης. Ὡσεὶ ὁ Συμεὼν ὁ ἐκ Πολότσκης ἐστὶν ἅγιος πατήρ, οὐχὶ δὲ ἀνλικὸς κόλαξ καὶ ἐκλατινισμένος συγγραφεύς.

Ἐννοεῖται, πρὸς τί οἱ Λατῖνοι πειρῶνται, ὅπως πείσωσι τοὺς Ὁρθοδόξους, ὅτι ἡ Λατινικὴ πίστις αὐτῶν ἐστὶ τοιαύτη σχεδόν, ὡς ἡ Ὁρθόδοξος. Εἰ οἱ Λατῖνοι ἔλεγον, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὐτῶν ἔχει πολλὰς σπουδαίας διακριτικὰς διαφορὰς συγκριτικῶς πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, τότε αὐτοὶ ἠναγκάσθησαν ἂν ἀποδείξαι περαιτέρω τοῖς Ὁρθοδόξοις καὶ πείσαι αὐτοὺς περὶ τούτου, ὅτι αὗται αἱ διαφοραὶ συνιστῶσι κατηγόρημα τῆς ἀληθοῦς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ καὶ δὴ τῆς Λατινικῆς πρὸ τῆς Ὁρθοδόξου, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκεν οἱ Ὁρθόδοξοι ἀφείλουσι δεχθῆναι αὐτὰς τὰς διαφορὰς, τ. ἔ. γενέσθαι Λατῖνοι, ἄλλως αὐτοὶ οὐ σωθήσονται.

Ἄλλ' ἄρά γε εὐχερές, δυνατόν ἀποδείξαι τοῦτο; Παρορωμένου τούτου, ὅτι τοῖς Λατίνοις ἡ πίστις αὐτῶν, ἐννοεῖται, ἐστὶ προσφιλεστέρα πάσης ἄλλοτρίας πίστεως καὶ δυσχερές αὐτοῖς ἀπαθῶς προσενεχθῆναι πρὸς τὴν ἑαυτῶν πίστιν, ἀπροκαταλήπτως δὲ πρὸς τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας, αὐτοὶ ἐμφύτως αἰσθάνονται, ὅτι οὐ δύνανται ἀποδείξαι τοῖς Χριστιανοῖς τῆς Ἀνατολῆς τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἑαυτῶν πίστεως ὑπὲρ τὴν πίστιν αὐτῶν, ἐπειδὴ ἡ Λατινικὴ πίστις οὐ μόνον οὐχ ὑπερέχει τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως, ἀλλ' οὐδὲ ἰσοδυναμεῖ αὐτῇ. Ἴδου πρὸς τί οἱ Λατῖνοι, ἐν τῇ διαδόσει τῆς ἑαυτῶν πίστεως μεταξὺ τῶν Ὁρθοδόξων, πειρῶνται, ὅπως δείξωσιν αὐτοῖς, ὅτι ἡ Λατινικὴ πίστις διαφέρει ἀπὸ τῆς Ὁρθοδόξου οὐχὶ οὐσιωδῶς, καὶ ὅτι τούτου ἕνεκα οἱ Ὁρθόδοξοι, γινόμενοι Λατῖνοι, οὐκ ἐγκαταλείπουν τὴν πίστιν αὐτῶν, οὐδὲν ἀπολλύουσιν ἐκ τῆς πίστεως αὐτῶν.

Αὕτη ἡ Οὐνία ἐστὶν ἐφαρμογὴ τῆς αὐτῆς τακτικῆς ἐν μεγαλογραφίᾳ. Οἱ Λατῖνοι ἐπενόησαν τὴν Οὐνίαν, ἵνα διευκολύνωσι τοῖς Ὁρθοδόξοις τὴν εἰς Λατινικὴν πίστιν μετάβασιν. Τοῖς Ὁρθοδόξοις, τοῖς ἐνουμένοις μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἐν δικαιώμασι τῆς Οὐνίας, ἐπιτρέπεται ἔχειν πάντων τῶν ἐθίμων καὶ τῶν τελετῶν ἑαυτῶν· οὐδὲ ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς δέχεσθαι καὶ τὰς δογματικὰς διαφορὰς τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας· αὐτοὶ ὑποχρεοῦνται μόνον ὁμολογῆσαι τὸν Πάπαν κεφαλὴν ἑαυτῶν καὶ νομίζειν ἑαυτοὺς ἀνήκοντας τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ. Μετα-

στρέφοντες τοὺς Ὀρθοδόξους εἰς Οὐνιάτας, οἱ Λατῖνοι στοχάζονται, ὅτι αὐτοὶ σὺν τῷ χρόνῳ βαθμηδὸν καὶ ἀπαρατηρήτως ἀποβήσονται ἀληθεῖς Λατῖνοι.

Τὴν αὐτὴν δὲ τακτικὴν ὁ Πάπας ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ ἐφαρμόζει καὶ τῷ ζητήματι περὶ ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Αὐτὸς οἶονεὶ οὕτω λέγει ἐνταῦθα: Ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐστὶν ἀσήμαντος, ἢ συμφωνία ὅμως λίαν μεγάλη· πρὸς τί οὖν οἱ ἀνατολικοὶ οὐ κοινωνοῦσιν ἡμῖν; Ἴσως αὐτοὶ δειμαίνουσι, μὴ τῇ ἐνώσει μεθ' ἡμῶν ἀπολέσῃ τὴν αὐθυπαρξίαν καὶ τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν καὶ ἀποβάλῃ τὴν πίστιν, τὰς τελετάς καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν. Φόβοι κενοί! Οἱ Ἕλληνες διαμενοῦσιν Ἕλληνες, οἱ Σλάβοι—Σλάβοι, οἱ Ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ—Ἀνατολικοὶ Χριστιανοί. «Οὐδεὶς λόγος ὑμῖν, ἀποτείνεται ὁ Πάπας τοῖς Ὀρθοδόξοις, φοβεῖσθαι, μὴ μετὰ τὴν ἐνῶσιν ἢ ἡμεῖς, ἢ οἱ διάδοχοι ἡμῶν ἐλαττώσῃ τι ἐκ τῶν δικαιωμάτων ὑμῶν, τῶν πατριαρχικῶν προνομίων καὶ τῶν τελετουργικῶν διατάξεων ἐκάστης Ἐκκλησίας, διότι αἰεὶ ἦν καὶ αἰεὶ ἔσται ἐν ταῖς προθέσει καὶ τῇ εὐταξίᾳ τῆς ἀποστολικῆς Ἐδρας κανὼν τὸ ὁμολογεῖν τὴν πλήρη ἀξίαν τῶν διακριτικῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων παντὸς ἔθνους».

Καὶ ὁὖν παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ Πάπαι αἰεὶ ἐργάζονται συνφθὰ ταύταις ταῖς ὑποσχέσει Λέοντος ΙΓ'. ἀλλ' ἤδη, μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Πάπα ἀπαιτουμένην ὑποταγὴν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν, ἤτοι τῶν Ὀρ-

θοδόξων λαῶν, αὐτοὶ οὐ δύνανται μεῖναι, οἷοί εἰσι νῦν, οὐ δύνανται μεῖναι αὐτοὶ καθ' ἑαυτούς.

Ἀλλὰ θῶμεν, ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ χριστιανοί, ἐνωθέντες μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, κρατήσουσι πάντα τὰ ἑαυτῶν: ἐν τούτοις αὐτοὶ ὀφείλουσιν ἄρα γε συνᾶσαι τῇ πίστει αὐτῶν τὰ λατινικὰ δόγματα; Πρὸς τοῦτο τὸ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν κεφαλαιῶδες ζήτημα ὁ Πάπας ἀπ' εὐθείας οὐκ ἀποκρίνεται.

Ἀλλὰ καὶ δύναται ὁ Πάπας μεθ' ἀπάσης τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας ἀποκριθῆναί τι πρὸς τοῦτο τὸ ζήτημα; Εἰ ὁ Πάπας ἐρεῖ, ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ δύνανται καὶ μὴ δεχθῆναι τὰ δόγματα τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, τότε τοῦτο ἔσται ἀντίφασις τῇ ἰδίᾳ τοῦ Πάπα προκηρύξει, ὅτι «ἡ ἀληθὴς ἐνωσις μεταξὺ τῶν χριστιανῶν . . . συνίσταται ἐν τῇ ἐνότητι τῆς πίστεως καὶ τῆς κυβερνήσεως». Οἷα δὲ ἔσται αὕτη ἡ ἐνότης ἐν τῇ πίστει, καὶ οἷα—ἡ ἐνωσις τῆς Ἐκκλησίας, τῶν μὲν Λατίνων διδασκόντων περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, οὐ μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, τῶν δὲ ἐνωθέντων μετ' αὐτῶν Ὁρθοδόξων ὁμολογούντων τὴν ἐκπόρευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος μόνον ἐκ τοῦ Πατρὸς· τῶν πρώτων ἐν τῇ Μεταλήψει γευομένων μόνον τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τῶν δὲ τελευταίων—τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος κτλ.

Εἰ ὁ Πάπας ἐρεῖ, ὅτι οἱ Ἀνατολικοὶ χριστιανοὶ οἱ ἐνούμενοι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, οὐκ

ἔσονται ἡναγκασμένοι παραδεχθῆναι τὰ Λατινικὰ δόγματα μόνον διὰ συγκατάβασιν πρὸς τὴν ἀσθενῆ συνείδησιν αὐτῶν, τότε ἡμεῖς ἐροῦμεν αὐτῷ, ὅτι ἡ ἀρχαία Οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία οὐδέποτε προσεδέχετο ἐν τοῖς μέλεσιν αὐτῆς λαοὺς, ἐν δικαιώμασιν οὕτως εἰπεῖν ἡμιπιστίας, ἀλλ' αἰ ἀπῆται παρὰ τῶν ἐνουμένων μετ' αὐτῆς τὴν παραδοχὴν καὶ ὁμολογίαν πάσης τῆς πίστεως αὐτῆς. Ἄλλως δὲ οὐ δύναται καὶ εἶναι, ἐπειδὴ, συμβάντος τοῦ ἐναντίου, αὕτη ἔπαυσεν ἂν οὕσα ἀδιαίρετον σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ μία κοινότης τῶν ἀληθῶς πιστευόντων, καὶ, συνισταμένη ἐκ πληθύος συστημάτων, διαφόρων πιστευόντων, ταχέως ἂν ἔφθινεν. Ἡ ἴσως ὁ Πάπας τὰ ὑπὸ τῆς Λατινικῆς μὲν Ἐκκλησίας ὁμολογούμενα, ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου ὅμως ἀπορρίπτόμενα δόγματα ἀνακηρύξει μὴ σπουδαῖα· ὥστε δυνατόν ἐπιτρέψαι τοῖς ἐνουμένοις μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας μὴ δέχεσθαι αὐτὰ τὰ δόγματα οὐ μόνον διὰ συγκατάβασιν πρὸς τὴν ἀσθενεῖαν τῶν ἐνουμένων, ἀλλ' ἔτι καὶ διὰ τὴν μὴ σπουδαιότητα αὐτῶν τῶν δογμάτων;

Ἄλλ' ἄρά γε ἡ κεφαλὴ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας δύναται ὁμολογῆσαι καὶ ἀνακηρύξει εἰς ἐπήκοον πάντων τὰ δόγματα τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας μὴ σπουδαῖα; Τοῦτο ἐδήλου ἂν ἄνευ μαχαίρας σφάζειν καὶ ἑαυτὸν καὶ τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν.

Εἰ τέλος ὁ Πάπας, κατὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ προκήρυξιν, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἑνωσίς ἐστιν ἡ ἐνότης τῆς πίστεως, καὶ ἐκ τοῦ ἀναγκαίου τοῦ ὁμολογῆσαι τὰς δογ-

ματικάς διαφοράς τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας σπουδαίας, ὁμολογήσει τὸ ἀναπόφευκτον τῆς παραδοχῆς αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἐνουμένων μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, τότε τοῦτο ἔσται ἡ εὐθεΐα καὶ εἰλικρινὴς θεωρία τοῦ πράγματος. Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ νοεῖται, ὅτι οἱ Λατῖνοι ὁμολογοῦσι τὴν ἑαυτῶν Ἐκκλησίαν ἀληθῆ, καὶ δὴ τὴν μόνην ἀληθῆ Ἐκκλησίαν· ἄρα ὁμολογοῦσιν εἶναι ἀληθῆ καὶ ἅπασαν τὴν περὶ πίστεως διδασκαλίαν αὐτῆς, καὶ τούτου ἔνεκεν οὐ δύνανται ἐπιτρέψαι τοῖς ἐνουμένοις μετ' αὐτῆς μὴ παραδέχεσθαι τὰ δόγματα αὐτῆς.

Ἄλλ' ἰδοὺ αὕτη δὴ ἡ ἀπαίτησίς ἐστι λίθος προσκόμματος ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἐνώσεως τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ὁ λίθος οὗτος τόσῳ τεράστιός ἐστι καὶ βαρὺς, ὥστε οὐδὲν δυνατόν ἀποκινεῖν αὐτὸν, καὶ οἱ Λατῖνοι ἢ προαιροῦνται ἀποδεικνύναι, ὅτι ὁ λίθος οὗτός ἐστιν ὅλως μηδαμινός, ἢ πειρῶνται, ὅπως παρέλθωσιν αὐτὸν, εἰ καὶ ἀληθῶς καὶ τὸ παρελθεῖν αὐτὸν τόσῳ ἀδύνατον, ὅσῳ τὸ ἀποκινεῖν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ τόπου, ἢ τὸ ἀποδεῖξαι τὸ μηδαμινὸν αὐτοῦ.

Ὁ Πάπας πειρᾶται, ὅπως ἀποδείξῃ, ὅτι ὁ λίθος τοῦ προσκόμματος τόσῳ μικρός, ὥστε οἶονεὶ οὐχ ὑπάρχει παντάπασι, ἐπειδὴ δῆθεν ἡ μεταξὺ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀνατολικῆς διαφορὰ ἐστὶ μηδαμινή. Ἄλλ' ἀντὶ ἀποδείξεως αὐτὸς παρατίθεται σόφισμα: «Ἡμεῖς τόσῳ σύμφωνοί ἐσμεν τοῖς Ἀνατολικοῖς, λέγει αὐτός, ὥστε ἐν αὐτῇ τῇ ἀμύ-

νη τῆς καθολικῆς πίστεως οὐ σπανίως δανειζόμεθα μαρτυρίας καὶ ἐπιχειρήματα ἐκ τῆς διδασκαλίας, τῶν ἡθῶν καὶ τελετῶν, ὧν οἱ Ἀνατολικοὶ ἔχονται». Οἷον οἰκτρὸν πόρισμα!

Οἱ ἅγιοι Πατέρες ἔστιν ὅτε παρετίθεντο μαρτυρίας καὶ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐκ τῆς ἐθνικῆς φιλοσοφίας: ἄρά γε τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἡ μεταξὺ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως καὶ τῆς Ἐθνικῆς φιλοσοφίας διαφορὰ ἐστὶν οὐ μεγάλη; Ἀδύνατον καὶ τὸ παρελθεῖν αὐτὸν τὸν λίθον, τὸν διακλείοντα τὴν μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως ὁδόν. Ἡ παρέλευσις συνίστατο ἂν ἐν τούτῳ, μὴ ἄπτεσθαι παντάπασιν τῶν Λατινικῶν δογμάτων, οἷον εἰ ἐπιλαθέσθαι αὐτῶν. Ἀλλ' ἀληθῶς τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι καὶ τοῖς Ὀρθοδόξοις καὶ τοῖς Λατίνοις.

Οἱ Λατῖνοι, καίπερ δυνάμενοι ἐν ἀρχῇ μὴ ἀπαιτεῖν παρὰ τῶν Ὀρθοδόξων τὴν παραδοχὴν λατινικῶν τινῶν δογμάτων, οὐ δύνανται μὴ ἀπαιτεῖν παρ' αὐτῶν τὴν παραδοχὴν τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα ἐφ' ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας, διότι αὐτοὶ καὶ τὴν ἔνωσιν αὐτὴν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς ἑαυτῶν Ἐκκλησίας νοοῦσιν οὐκ ἄλλως, ἢ ὑποταγὴν τούτων τῷ Πάπα. Ἀληθῶς καὶ ἐν τῇ παρούσῃ ἐγκυκλίῳ ὁ Πάπας, συγκαλύψας τὸν περὶ τῶν ἄλλων Λατινικῶν δογμάτων λόγον, ἐπάγεται ἀποδείξεις ὑπὲρ τῆς διδασκαλίας περὶ τοῦ πρωτείου τοῦ Πάπα, καὶ ὁμολογεῖ ἀναγκαίαν τοῖς ἐνουμένοις τὴν παραδοχὴν αὐτῆς. Ἀλλὰ τὸ ὁμολογῆσαι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα—ἄρά

γε ἔργον οὐ πολλῆς σπουδῆς; Οὕτως οἱ Λατῖνοι, καίπερ ποθοῦντες ἀσήμενον παραστήσαι τὴν μεταξὺ τῆς Ἐκκλησίας αὐτῶν καὶ τῆς Ὁρθοδόξου διαφορὰν, οὐκ ἐπιτυχάνουσιν.

Ἐκ περιτροπῆς καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι, καὶ δὴ τῶν Λατίνων μὴ ἀπαιτούντων παρ' αὐτῶν τὴν παραδοχὴν τῶν Λατινικῶν δογμάτων, οὐ δύνανται ἐπιλαθέσθαι τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν ὥστε καὶ ἐν τῷ ἀδυνάτῳ τούτῳ πράγματι ἀνάγκη, ὅπως αὐτοὶ πρὸ παντὸς ἐξετάσωσι τὸ ζήτημα, ἅρ' αὖ γε δυνατόν, ἢ ὠφέλιμον, καὶ ὀφείλουσιν αὐτοὶ ἐνωθῆναι μετὰ τῆς τὰ δόγματα ταῦτα ὁμολογούσης Ἐκκλησίας. Οὕτω δὴ, ὅπως καὶ ἂν πειρῶνται καὶ οἱ Λατῖνοι καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι παρελθεῖν τὸν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετ' ἀλλήλων κείμενον λίθον, πᾶσα παρέλευσις αὐτοῦ οὐκ ἂν ἀγάγοι εἰς τὸ τέρμα, καὶ, παρὰ τὸ ἀπόφθεγμα «πᾶσαι αἱ ὁδοὶ ἄγουσιν εἰς Ρώμην», οὐκ ἂν ἤγαγε τοὺς Ὁρθοδόξους εἰς τὴν Ρώμην. Τόσῳ δὲ ἀδύνατον καὶ ἀποκινεῖν αὐτὸν τὸν βαρὺν λίθον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ, ἐν ᾗ δύναίτο ἂν συναντηθῆναι ἡ Ἀνατολή μετὰ τῆς Δύσεως. Οὕτε οἱ Ὁρθόδοξοι, οὕτε οἱ Λατῖνοι δύνανται ἀποκινήσαι αὐτόν.

Εἰ ἀπεκίνουν αὐτόν οἱ Ὁρθόδοξοι, τοῦτο ἐδήλου ἂν, ὅτι αὐτοὶ ἀποδέχονται πάντα τὰ λατινικὰ δόγματα.

Ἀλλ' ἅρ' αὖ γε αὐτοὶ δύνανται καὶ θελήσουσιν ἄραι αὐτὸ τὸ ὑπέρμετρον βάρος, καὶ εἶτα διὰ παντὸς φέρειν αὐτὸ ἐπὶ τῶν ὤμων; Δυνατὸν ἔτι καὶ νοῆσαι, ὅτι τοῦτο τὸ βαρὺ βάρος φέρουσιν αὐτοὶ οἱ Λατῖνοι,

εἰ καὶ αὐτοὶ φέρουσιν αὐτὸ οὐκ ἀγογγύστως, ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν, καὶ δὴ ὁλόκληρον ἡμῖς,—λέγομεν τοὺς Προτεστάντας, Παλαιοκαθολικοὺς καὶ ἀπίστους,—ἀπετίναξαν ἅψ' ἐαυτῶν τοῦτον τὸν ζυγόν. Δέγομεν—δυνατὸν νοῆσαι, διότι τοὺς Λατίνους συνδέουσι μετὰ τοῦ Παπισμοῦ, μετὰ τῶν Λατινικῶν δογμάτων καὶ μεθ' ὅλου τοῦ καθεστηκότος τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας αἰώνιοι ἱστορικαὶ παραδόσεις καὶ πολυαιώνιος σύγχρονος βίος. Τὴν Λατινικὴν Ἐκκλησίαν ἄνευ τοῦ Πάπα καὶ δὴ τὸ φαντασθῆναι δυσχερές. Οἱ Πάπαι ἀνέθρεψαν, ἐπηύξησαν καὶ ἠύρυναν αὐτήν, καὶ οἱ αὐτοὶ μετέδωκαν αὐτῇ ἴδιον χαρακτῆρα, ἀκριβῶς διακρίνοντα αὐτήν ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν. Τὰ Λατινικὰ δόγματα ἀνεφύησαν, ἀνεπτύχθησαν καὶ ἐρρίζωθησαν ἐν τῇ Λατινικῇ Ἐκκλησίᾳ: αὐτὰ εἰσὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς, καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων αὐτῆς καὶ «τὸ ἐαυτῆς, καίπερ ἅπλυτον, ὅμως λευκόν». Ἐκ περιτροπῆς ἅπασα ἐν γένει ἡ Λατινικὴ ἐκκλησιαστικότης προσέλαβε χρωματισμὸν, χαρακτῆρα καὶ τὸ καθεστηκὸς τοῦ βίου τῶν Δυτικῶν ἐθνῶν τῆς ἀρχαίας, ἔτι ἐθνικῆς, Ρώμης, τῶν Δυτικῶν τοῦ μεσαίωonos καὶ τῶν νέων ἐθνῶν, ἰδίᾳ τῶν Ρωμάνων. Ἀλλὰ τί, ζητεῖται, συνδέει τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς μετὰ τῶν Λατινικῶν δογμάτων καὶ μεθ' ἀπάσης τῆς Λατινικῆς ἐκκλησιαστικότητος, καὶ ἐν μέρει μετὰ τοῦ Παπισμοῦ; Οὐδέν. Εἰ ἐν καλῇ τινι ἡμέρᾳ ἅπας ὁ λατινισμὸς κατακρημνισθεῖ χαμαὶ, τότε τί ἂν ἀπολέσαι ἐκ τούτου ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία; Σχεδὸν

οὐδέν. Τίνος ἔνεκα, καὶ πρὸς τί τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς δέξονται διδασκαλίας ἀλλοτρίας, οὐδένα σύνδεσμον ἔχουσας μετὰ τῶν αἰωνίων παραδόσεων τούτων τῶν ἐθνῶν, μὴ συγγενεῖς τῷ χαρακτῆρι, τοῖς ἐθίμοις καὶ πᾶσι τοῖς καθεστηκόσι τοῦ βίου αὐτῶν, ἢ καὶ ἀπ' εὐθείας ἀντιπαθεῖς αὐτοῖς; Τίνος ἔνεκα, καὶ πρὸς τί αὐτοὶ ὁμολογήσουσι τὰς Λατινικὰς ἐπινοίας καὶ πλάνας δόγματα, ὅτε οὔτε ἐν τῇ Ἀγίᾳ Γραφῇ, οὔτε ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς ἀρχαίας Οἰκουμένης Ἐκκλησίας οὐχ ὑπάρχουσι λόγοι πρὸς τοῦτο; Τίς ἢ ἀνάγκη αὐτοῖς μιγνύναι τῇ καθαρᾷ Ὀρθοδόξῳ ἀληθείᾳ πλάνας παπιστικὰς καὶ ἅπαν ἐν γένει τὸ λατινικὸν ψεῦδος; Τί ὄφελος αὐτοῖς δύνανται προσδοκᾶν ἀπὸ τῆς τοιαύτης, μὴ ἀναγκαίας, μὴ φυσικῆς καὶ ἀνόμου μίξεως;

Καὶ αὐτοὶ οἱ Λατῖνοι οὐ δύνανται ἀποκινήσαι ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τὸν λίθον τοῦ προσκόμματος. Εἰ αὐτοὶ ἀπεκίνουν αὐτόν, τοῦτο ἐδήλου ἂν, ὅτι αὐτοὶ ἀποδιοπομποῦνται ἅπαντα τὰ καθαρῶς λατινικὰ δόγματα ἑαυτῶν. Τούτου γενομένου, ἡ ὁδὸς ἐλείπαινετο ἂν. Ἀλλὰ τότε ἡ ὁδὸς αὕτη ἦγεν ἂν οὐχὶ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ρώμην, ἀλλ' ἐκ τῆς Ρώμης εἰς τὴν Ἀνατολήν, τ. ἔ. ἠνώθησαν ἂν οὐχ οἱ Ὀρθόδοξοι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' οἱ Λατῖνοι μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας. Κυρίως αὕτη ἐστὶ καὶ ἡ μόνη ἐφετῇ καὶ κανονικῇ διέξοδος τοῦ ἔργου τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὑπὲρ τοιαύτης κυρίως ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν

καὶ δέεται τοῦ Θεοῦ ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία. Ἡ ἔνωσις αὕτη συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅπως οἱ Λατῖνοι, οἱ Διαμαρτυρόμενοι καὶ πᾶσαι αἱ αἵρετικαὶ κοινότητες παύσωσιν ἐκάστη τὰς δογματικὰς αὐτῶν πλάνας, οἱ δὲ σχισματικοὶ ἀποποιηθῶσιν ἀπὸ τῆς μὴ κοινωνίας αὐτῶν μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας—καὶ πάντες ἄρξωνται ὁμολογοῦσαι μίαν Ὀρθόδοξον ἀληθῆ πίστιν. Οὐ δύναται εἶναι οὐδὲ λόγος περὶ ἐνώσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολῆς μετὰ τῆς Λατινικῆς Δύσεως, μέχρις οὗ χρόνου αὐτοὶ οἱ Λατῖνοι ἰδιοχείρως ἀποκινήσωσι τὸν λίθον, τὸν κείμενον ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἐνώσεως αὐτῶν μετὰ τῆς Ἀνατολῆς. Ἀλλ' εἰ, ὅπερ μὴ δῶψῃ ὁ Θεός,—ἐνεκα ὀδυνῶν τινῶν συμφορῶν συντελεσθείη ἡ ἔνωσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας μετὰ τῆς τοιαύτης Λατινικῆς Ἐκκλησίας, οἷα ἡ νῦν, τότε αὕτη, ἅτε ἔνωσις ἐξηναγκασμένη, μὴ φυσικὴ καὶ ἄνομος, εἴη ἂν οὐκ ἀσφαλὴς, καὶ οὐ πολυαιώνιος, καὶ ἀμφοτέροις ἰδίᾳ δὲ τοῖς Ὀρθοδόξοις ἐπὶ ἡγεγκεν ἂν, οὐχὶ καλὸν καὶ ὄφελος, ἀλλὰ κακὸν καὶ συμφορὰν. Ἀρὰ πρὸς ἀληθῆ καὶ καρποφόρον ἔνωσιν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Λατινικῆς ἀναγκαίως δεόν, ὅπως οἱ Λατῖνοι ἀποβάλωσι τὰς δογματικὰς πλάνας αὐτῶν.

Ἀλλ' ἄρά γε αὐτοὶ δύνανται καὶ θελήσουσι πράξαι τοῦτο;

Τὸ γε νῦν, ἐν τῇ νῦν θέσει τοῦ Παπισμοῦ καὶ ἐν τῇ νῦν καταστάσει τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας αὐτοὶ οὐ δύνανται, οὐδὲ θελήσουσιν ἀποποιηθῆναι ἀπὸ τῶν δογματικῶν πλανῶν αὐτῶν.

Τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ὅτι ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ οὔτε ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δύναται ἐνωθῆναι μετὰ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας, οὔτε ἡ Λατινική—μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου,—ἐστὶν ἀποτέλεσμα λυπηρόν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος ἄφρευκτον. Ὑστερον τούτων ἡ ἐννοια, ὅτι σὺν τῇ ἐνώσει τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπιτευχθήσονται μέγιστα ἀγαθὰ τῇ Ἐκκλησίᾳ, τοῖς κράτεσι, τοῖς χριστιανικοῖς καὶ ἑτεροθρήσκοις ἔθνεσι, ἣν οὕτως εὐρέως καὶ ῥητορικῶς ὁ Πάπας ἀναπτύσσει ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ αὐτοῦ,—ἀπόλλυσι τὴν ἀξίαν καὶ οὐ χρήζει ἐπισκοπῆσεως. Ἀλλ' οὐ δυνάμεθα μὴ προσεπισημειῶσαι τοῦτο τὸ παράδοξον, ὅτι ὁ Πάπας ὑπισχνεῖται δοῦναι ταῖς ἀνατολικαῖς Ἐκκλησίαις ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ, ὧν περ στεροῦνται τὰ ἔθνη, τὰ ἀνήκοντα τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀπελευθερῶσαι πάντας τοὺς ἐνουμένους μετ' αὐτῆς ἀπὸ τῶν δεινῶν ἐκείνων, οἷς αὕτῃ μάλιστα μεμιασμένη Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν! .

Отъ С.-Петербургскаго Духовнаго Цензурнаго Комитета
печатать дозволяется. С.-Петербургъ, 19 Юля 1896 года.

Цензоръ Архимандритъ Меѳодій.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000020706

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ἄλλαι ἐκδόσεις ἐπίσης ὑπὲρ τῆς ἐν Χάλκῃ
Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ ὑπὲρ τοῦ Καππαδοκι-
κοῦ Ὁρφανοτροφείου.

Β!) «Χριστιανὸς ἄνευ Χριστοῦ» ὑπὸ τοῦ Καθηγη-
τοῦ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας κ. Μητρο-
φάνους Δ. Μουρετόβα μετὰ τῆς βιογραφίας καὶ εἰκόνος
τοῦ ψευδοδιδασκάλου τῆς Ῥωσσίας κόμητος Λέοντος Ν. Τολ-
στόη. — Τιμᾶται 16 καπικίων, ἤτοι 2 γροσίων.

Γ!) Ῥωσικὴ Ἀγιογραφία: α) Ὁ ἅγιος Ἰωνᾶς, μη-
τροπολίτης καὶ θαυματουργὸς πασῶν τῶν Ῥωσιῶν (Ῥώσος
Μάρκος Ἐφέσου), ὁ ἀκμάσας (1375—1461) κατὰ τοὺς χρό-
νους τῆς ἐν Φλωρεντία Ψευδοσυνόδου καὶ τῆς πτώσεως τῆς
Κων/πόλεως, ἀφ' οὗ ἤρξατο καὶ ἡ σειρὰ τῶν αὐτοκεφάλων
Ἱεραρχῶν τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας. — Τιμᾶται ἐνός γροσίου.

Δ!) β) Βίος τοῦ ὁσίου καὶ θεοφόρου Πατρὸς ἡμῶν Σεργίου
τοῦ ἐκ Ράδονεζ καὶ θαυματουργοῦ πασῶν τῶν Ῥωσιῶν, συνταχ-
θεὶς ἐξ ἀξιοπίστων πηγῶν καὶ ἀναγνωσθεὶς ἐν τῇ Λαύρᾳ αὐτοῦ
κατὰ τὴν Ὀλονυκτίαν Ἰουλίου 5, 1822 ἔτους ὑπὸ τοῦ ἀειμνή-
στου Φιλαρέτου, μητροπολίτου Μόσχας. — Τιμᾶται 2 γροσίων.

Σημ. Οἱ βουλόμενοι νὰ ἐγγραφῶσι συνδρομηταὶ παρακαλοῦν-
ται, ὅπως, ἀκριβῶς καὶ εὐαναγνώστως σημειοῦντες τὴν αὐτῶν
διεύθυνσιν Ἑλληνιστὶ ἢ Γαλλιστὶ, ὡς καὶ τὸ βιβλίον, ὅπερ ἐπι-
θυμοῦσιν, εὐαρεστηθῶσιν ἐγκαίρως νὰ προειδοποιήσωσι περὶ τού-
του κατὰ τὰς ἐξῆς κατ' ἀρέσκειαν διευθύνσεις:

1) A la Rédaction du Journal Grec «Ὁ Ἑξηγητής».
(France) Rue de la Grande. Armée, 23. — Marseille.

2) Au Révérend Père Théophile Paschalides,
Aide de l' Inspecteur du Séminaire Ecclésiasti-
que orthodoxe.

(Russie) Saint--Petersbourg.

3) Τῷ Ἱεροσπουδαστῇ τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς
Σχολῆς Γεωργίῳ Πασχαλίδῃ.

Κωνσταντινούπολιν (Χάλκην).

Ἱεροδ. Θεόφιλος Πασχαλίδης,

Δ. τῆς Θ. καὶ Βοηθὸς τοῦ Ἐπόπτου τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ
Σεμιναρίου Πετροπόλεως.

«Πάντες μὲν ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβα-
λον», ὑπ' ἐμοῦ δὲ τοῦ ταπεινοῦ, ὡς λεπτά δύο τῆς χή-
ρας τοῦ Εὐαγγελίου, τὰ ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ ἀνά
χεῖρας φυλλαδίου χρήματα προορίζονται εἰς συνδρομὴν
ὑπὲρ τῆς ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ φοβεροῦ σεισμοῦ τῆς
28 Ἰουνίου τοῦ 1894 ἔτους καταστροφείσης, νῦν δὲ
ἀνφοδομημένης ἐν τῇ νήσῳ Χάλκῃ Κωνσταντινουπό-
λεως Ἱερᾶς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Μεγάλης τοῦ
Χριστοῦ Ἐκκλησίας.—

Ὁ ἐξελληνίσας.

Τιμᾶται 12 καπικίων, ἥτοι $1\frac{1}{2}$ γροσίου.

